

Управління освіти
Кременчуцької міської ради
Кременчуцький міський
науково-методичний центр
Кременчуцької міської ради Полтавської області
Кременчуцька гімназія №5 імені Т.Г. Шевченка

**АКТИВІЗАЦІЯ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В 5 КЛАСІ**

Яненко С.М.,
учитель вищої категорії, учитель – методист
Кременчуцької гімназії №5 імені Т.Г. Шевченка

Кременчук, 2014 р.

**Яненко Світлана Миколаївна,
учитель вищої категорії,
учитель-методист
Кременчуцької гімназії №5
імені Т.Г. Шевченка.
Стаж роботи – 20 років.**

Даний методичний посібник містить розробки нестандартних уроків (урок-дослідження, урок-практикум з елементами лінгвістичної гри, урок-синтаксичний тренажер з елементами лінгвістичної гри, урок-дослідження з еле-

ментами дидактичної гри, урок-презентацію, урок-занурення) з використанням інтерактивних методів та створення ситуації успіху на уроках української мови в 5 класі.

Увесь матеріал з поданої теми складено та систематизовано відповідно до Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Українська мова. 5-9 класи» (укладачі Шелехова Г.Т., Пентилок М.І., Новосолова В.І., Гнаткович Т.Д., Коржова Н.Б., Таранік-Ткачук К.В.) (Наказ МОНмолодьспорту від 06.06.2012 № 664).

У посібнику містяться схеми, ребуси, загадки, які дадуть змогу активізувати навчальний процес і зацікавити учнів на уроці, сприятимуть розвитку мислення, пам'яті, вмінню зіставляти, порівнювати. Безумовно, кожен учитель перебуває у творчому пошуку. Створення на уроці ситуації успіху, атмосфери активної зацікавленості, поживлення процесу засвоєння, закріплення і узагальнення знань, умінь і навичок – прагнення багатьох учителів. Можливо, у цьому допоможуть запропоновані розробки уроків української мови в 5 класі, що спонукають учнів до самостійної праці, творчого мислення, до формування світогляду.

Методичний посібник допоможе вчителям української мови в підготовці та проведенні уроків і сприятиме розширенню пізнавальної активності учнів, збагаченню їх словникового запасу.

Рецензенти:

Бордюг Л.В. - методист з української мови та літератури КМНМЦ

Макашова Ю.В. - учитель української мови та літератури, учитель вищої категорії, учитель-методист, «Заслужений учитель України» Кременчуцького ліцею інформаційних технологій №30 імені Н. М. Шевченко

Матеріали збірника розглянуто і схвалено радою міського науково-методичного центру (протокол № ____ від ____ 2014 р.)

ЗМІСТ

I. Вступ	4
II. Урок-дослідження	9
Значення мови в житті суспільства. Українська мова – державна мова України	
III. Урок-тренажер	13
Частини мови. Числівник. Текст. Удосконалення вміння складати й редагувати висловлювання на основі власного досвіду	
IV. Урок-практикум з елементами лінгвістичної гри	19
Прийменник. Написання прийменників з іншими частинами мови	
V. Урок-синтаксичний тренажер з елементами лінгвістичної гри	27
Другорядні члени речення: додаток, означення, обставини	
VI. Урок – дослідження з елементами дидактичної гри	36
Ознайомлення з найбільш уживаними вставними словами (практично). Виділення вставних слів на письмі комами	
VII. Урок-презентація	50
РМ Письмовий твір-опис предмета в художньому та науковому стилях	
VIII. Урок-занурення	81
РМ Лист рідним, друзям. Адреса	
IX. Список використаної літератури	90

Вступ

*Дати дітям радість праці, радість
успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях
почуття гордості, власної гідності —
це перша заповідь виховання.*

*У наших школах не повинно бути
нещасливих дітей, душу яких гнітить
думка, що вони ні на що не здібні.*

*Успіх у навчанні — єдине джерело
внутрішніх сил дитини, які породжують
енергію для переборення труднощів,
бажання вчитися.*

В. О. Сухомлинський

Проблема активізації пізнавальної діяльності отримала новий імпульс в умовах нового Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, що передбачає вдосконалення методів і організаційних форм роботи з учнями в Кременчуцькій гімназії №5 імені Т.Г. Шевченка. Пізнавальні процеси, способи їх організації є фундаментом навчальної діяльності. У системі сучасної освіти вони є менш використовуваним резервом, а їх облік в освітньому процесі – можливою відповіддю на складнощі, пов'язані зі стрімким прогресом науки. Тому в умовах нового Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти велику увагу слід приділяти потенціалу особистості школяра як системі внутрішніх ресурсів, спрямованих на результативність.

Наші учні скупі у спілкуванні, часто не можуть висловити правильно власну думку, схильні до того, щоб відсидітися, бути не поміченими на уроці, не навчені особистісно проявляти себе в школі, вони й за її порогом нерідко залишаються такими ж пасивними, не впевненими в собі людьми. Найголовніша причина цього не лише та, що наша школа залишається

просвітницькою, зорієнтованою на запам'ятовування різноманітних фактів, ідей, а не на розвиток в учнів критичного погляду на явища, уміння співпрацювати. Головна причина також та, що дитина під час перебування в школі втрачає радість навчання, пізнання нового, спілкування з книгою, учителем, стає зашореною, байдужою до навчання взагалі, і ще гірше — озлобленою, некерованою, заважає працювати іншим.

Таким чином, народження педагогічної технології "Створення ситуації успіху" було зумовлено самим життям. Як допомогти дитині досягнути радості від свого розуму, емоцій, своєї неповторності? Вирішити ці проблеми допоможуть уроки співтворчості, де вчитель і учень, як, рівний з рівним, намагаються досягнути в спільній праці вершини прекрасного, де головне місце в роботі надається учневі, враженому від спілкування з текстом. На вчителя покладаються лише організаторські функції: як скерувати роботу, у яке русло спрямувати роздуми, як змусити працювати уяву, фантазію, розумові, пізнавальні, творчі здібності, щоб в очах учнів засвітилася радість, щоб у кожного з них з'явилася впевненість у своїх силах.

Ситуація успіху має характер штучно створеної, бо учитель на деякий час посилює оцінний акцент на позитивних якостях праці учня, при цьому зовсім не зважає на наявні недоліки.

- Для створення ситуації успіху на уроках слід використовувати такі висловлювання
Це дуже важливо, і у тебе неодмінно вийде...
- Саме ти і міг би зробити таку справу...
- І це зовсім не складно. Навіть якщо не вийде — нічого страшного.
- Я впевнений, що ти пам'ятатимеш про...
- Починай же! Ти це добре зробиш!
- Ось ця деталь (елемент, частина) вийшла

дуже гарно!

Педагогічна технологія **"Створення ситуації успіху"** включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких розгортається робота з різними категоріями учнів.

Прийом "Здійснена радість"

Надія на успіх живе в кожній людині. Але, на жаль, не кожна надія справджується, тому що успіх гарантований лише для тих, хто прикладає до його здійснення власні зусилля. Для деяких учнів очікування успіху звично, для деяких епізодично, а для деяких зовсім одноразово. Це і є стан здійсненої радості. Шляхи створення такої ситуації різні та залежать від тих груп школярів, з якими працює вчитель.

Прийом "Невтручання" — максимальне надання самостійності у вирішенні проблем "надійним" учням. Краще залишити їх на деякий час у спокої і дати можливість самим розібратися в собі та ситуації, що склалася.

У роботі з учнями категорії "Впевнені" до речі ***прийом "Холодний душ"***. Учитель не поспішає з поліпшенням оцінок, навпаки, дещо відтягує час. Він не тільки не "поливає бальзамом" зачеплене самолюбство, ущемлені амбіції рідних, але й трохи "підсипає солі" (за А.С. Макаренком).

Сенс прийому "Емоційне поглажування" — вселити дитині категорії "Невпевнені" віру в себе, похвалити за будь-що, навіть незначне; усмішкою, поглядом дати зрозуміти учню, що серце, душа вчителя розкриті і готові піти на емоційний контакт.

Сутність прийому "Анонсування" — спершу обговорити з учнем, що йому потрібно буде зробити. Це мовби репетиція майбутньої події. "Невпевненим" така попередня підготовка створить психологічну установку на можливий успіх, дасть впевненість у своїх власних силах.

У прийомі "Гидке каченя" для категорії учнів "Зневірени" важливо вчасно побачити, впізнати таку дитину, створити всі можливі умови для її розквіту. Необхідно, щоб хтось повірив у неї, забажав допомогти особистості удосконалитися.

Велика роль учителя і в ситуації типу **"Миша у сметані"**. Це другий вид "Зневірених", які потрапили в складну ситуацію, проте не перестають боротися до перемоги. Отут потрібно, щоб вчасно надійшла допомога як з боку викладачів, так і з боку учнів, потрібно підтримати прагнення дитини стати на ноги, вселити впевненість у власні сили, показати учню, що і вчитель, і діти бачать в ньому особистість, яка здатна здолати труднощі.

Прийом «Неочікувана радість» — це психологічний стан задоволення від того, що результати діяльності людини виявилися вищими від очікуваних. З педагогічної точки зору неочікувана радість є результатом спланованої діяльності вчителя.

Сутність прийому "Сходи", або "Стань у стрій" вчитель веде вихованця поступово вгору, крок за кроком підіймаючись разом з ним сходами знань, психологічного самовизначення, знаходження віри в себе та оточуючих.

Прийом "Даю шанс" — раніше підготовлена педагогом ситуація, за якої дитина дістає можливість неочікувано для самої себе розкрити власні можливості, здібності. Але якщо ситуація виникла поза планом учителя, то його головне завдання — не пропустити такий шанс, правильно відреагувати, оцінити вчинок учня.

Прийом "Сповідь" — розкриття перед учнями стану своєї душі, щире звернення до найкращих дитячих почуттів. Однак він може дати очікуваний ефект лише в разі правильного прогнозування вчителем відповідної реакції учнів.

Прийом «Загальна радість» може бути підготовленою вчителем, може бути спонтанною, помітною, непомітною, висловленою, невисловленою, Загальною радістю можна вважати "ті реакції колективу, що дають можливість дитині відчувати себе задоволеною, стимулюють її зусилля, мають потрібні наслідки як для самої дитини, так і для оточуючих". Така радість особливо важлива для підлітків, яких цікавить думка однолітків.

Прийом «Радість пізнання» полягає в тому, що знання завжди були одним із джерел поступу особистості. Справжній учитель, який сам переживає радість пізнання нового, завжди прагне розділити її з учнями, створити будь-якій дитині "ситуацію успіху", що дозволяє і йому відчувати цю саму радість пізнання.

Тож учитель повинен створити оптимістичну установку дитини, забути на деякий час про її недоліки, побачити тільки перспективні лінії її розвитку. Тільки в такому разі дитина повірить в свої сили, а активізація пізнавальної діяльності стане результатом створення ситуації успіху в навчально-виховному процесі. «Шість складових ключа до успіху: щирість, особистісна цілісність, скромність, ввічливість, мудрість, милосердя» (Вільям Меннінгер).

Урок-дослідження

Тема. Значення мови в житті суспільства.
Українська мова – державна мова України

Мета: розширити відомості п'ятикласників про рідну мову, сформувані поняття «національна мова», «державна мова»; ознайомити учнів зі статтею 10 Конституції України; формувати вміння аналізувати висловлювання, відтворювати деформований текст, складати невеликі тексти відповідно до комунікативного завдання; сприяти усвідомленню значення мови в житті суспільства й ролі української мови як державної в Україні, розвивати мовлення, мислення, виховувати любов до України.

Соціокультурна змістова лінія: «Українська мова – один із найважливіших складників української культури».

Внутрішньоопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, роздатковий матеріал, ілюстративний матеріал.

І возвеличимо на диво і розум наш, і наш язик...

Т.Г. Шевченко "Подражаніє 11 псалму"

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Прийм «Внесення мотиву»

Українська мова займає дуже важливе значення у суспільстві. А як вважаєте ви?

III. Активізація опорних знань

Прийм «Авансування успішного результату»

Я не маю сумнівів у тому, що ви свідомі громадяни України. Тож, беззаперечно, на уроці ви покажете гарні знання з української мови. Я в цьому просто переконана.

1. Прочитайте вислів Панаса Мирного. Як ви розумієте його смисл?

Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова. Ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування.

Стратегія "Дискусійний клуб"

Учитель формулює проблему, над якою працює клас. Кожен учень, заповнюючи таблицю, робить свій висновок щодо поставленої проблеми, аргументуючи його.

Так	Проблема	Ні
	«Чи треба берегти рідну мову?»	

2. Метод «Додай блиску й об'єму»
Випишіть із тексту образні слова до слова «мова».

Мова – це добро, жива схованка людського духу, скарбниця...

3. Доповніть ряд своїми образними словами.

4. Вправа 1 (с. 4)

5. Бесіда:

- Що таке мова?
- Які мови ви знаєте?

6. Вправа 2 (с. 4-5)

III. Вивчення нового матеріалу

1. Опрацювання статті на с. 5.

2. Вправа 3 (с. 5, усно).

3. Вправа 4 (с. 5, усно).

4. Вправа 5 (с. 6, письмово).

- А яка мова в Україні є державною?
- Як ви гадаєте, чому саме українська, адже на Україні говорять і російською?

Прийом "Невтручання" — максимальне надання самостійності у вирішенні проблем "надійним" учням. Краще залишити їх на деякий час у спокої і дати можливість самим розібратися в собі та ситуації, що склалася.

5. Проблемний діалог

Прийом «Персональна винятковість»

Я переконана, що саме учні вашого класу зможуть висунути цікаві гіпотези щодо визначення, що таке мова.

Рідна мова, національна мова, державна мова.

Висунення учнями гіпотез щодо визначення, що таке мова.

6. Опрацювання статті (с. 6).

7. Вправа 6 (с. 6, усно).

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Трава низенька-низенька.

Дерева високі-високі.

Вітер дерева колише-гойдає:

То вліво, то вправо нахилиє,

То вгору, то назад,

То вниз нагинає.

Птахи летять – відлітають,

А учні тихенько за парти сідають.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Літературна скарбниця

Послухайте легенду

Давно колись жили три брати. І от якось, полюючи, вони потрапили у володіння злого чарівника. Той жорстоко повівся з ними: одного осліпив, другого зробив глухим, а в третього відібрав мову. Але чари його діяли тільки доти, доки брати не дістануться додому. Отак познущався чарівник з братів і відпустив їх порізно. Першим додому прийшов сліпий брат і знову став зрячим, другим дістався глухий і почав чути, а третій, німий, так і не повернувся.

- На матеріалі тексту доведіть, яке значення має мова в житті суспільства.

2. Коментоване письмо

Запишіть речення. Яка функція мови захована у висловах? Як ви їх розумісте?

Прийом «Прихований інструктаж»

Виконуючи роботу, не забудьте про те, що у складному реченні слід вживати кому.

Хто не знає, нехай людей спитає. Добре тому жити, хто вміє гарно говорити. Добрі слова лікують, погані – вбивають. Мову іншого народу можна вивчити за кілька років, а рідної мови людина вчиться все життя.

Прийом «Спільна радість»

Мене порадували успіхи таких учнів, як А вас?

3. Вправа 7 (с. 7, усно).

V. Підсумок уроку

- Що дає людині мова?

Прийом «Спільна радість»

Молодці! Ви дуже гарно попрацювали. Отримали такі гарні бали. Я впевнена, що ви всі справжні патріоти нашої країни, що ви любите її історію і мову. Я тепер

спокійна за наше майбутнє. Тепер я переконуюся, що воно буде в надійних руках.

Метод «Незакінчене речення»

Я вважаю, що ...

Мені здається, що ...

Для того, щоб мова розвивалася і збагачувалася, необхідно ...

VI. Домашнє завдання

С. 5-8, виписати 5 висловів митців (письм.) про мову, усно розкрити їх значення.

Урок-орфографічний тренажер

Тема: Частини мови. Числівник. Текст. Удосконалення вміння складати й редагувати висловлювання на основі власного досвіду

Мета:

- навчальна: повторити й узагальнити знання та вміння з теми «Числівник»;
- розвивальна: розвивати вміння працювати з текстом;
- виховна: виховувати прагнення до самовдосконалення.

Соціокультурна лінія: «Дивовижний світ української природи».

Внутрішньопредметні зв'язки: мова, мовлення.

Міжпредметні зв'язки: мова, математика.

Тип уроку: повторення й узагальнення знань, умінь і навичок.

Обладнання: підручник, роздатковий матеріал, ілюстративний матеріал.

*В озонову дірку подивився янгол:
— Господи, скажи їм, щоб вони схаменулись!*

Л. Костенко

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

- Сьогодні ми диктант писали!
- То що ти хочеш цим сказати?
- П'ятірок в нас тепер чимало!
- Напевно, вже і в тебе п'ять?
- Та ні, у мене лиш четвірка...
- Чому не п'ять, скажи, хлопча?
- І тут малий зітхає гірко:
- П'ятірок всім не вистача...

Г. Бойко

Прийом «Внесення мотиву»

Де з числівниками ви маєте справу найчастіше? Що вони виражають? Яку роль відіграють у нашому житті?

III. Повторення вивченого з теми

Робота з підручником

1. Вправа 25 (с. 15, усно)
2. Опрацювання правил (с. 15)
3. Вправа 26 (с. 15, усно)

IV. Систематизація та узагальнення знань, умінь і навичок

Прийом «Анонсування»

Спершу слід обговорити з деякими «невпевненими» учнями, що їм потрібно буде зробити. Це мовби репетиція майбутньої події. "Невпевненим" така попередня підготовка створить психологічну установку на можливий успіх, дасть упевненість у своїх власних силах.

Навчальні, тренувальні та творчі
вправи

Вправа 1.

Метод «Влови слово»

☐ У кожному рядку сховалися «зайві» слова. Знайти їх. До якої

частини мови вони належать?

- 1) Чотири, один, *п'ятірка*, шостий.
- 2) Ходять, *п'ять*, сидять, стояти.
- 3) *Восьмий*, далекий, восьмиповерховий, давній.
- 4) *Два*, двійня, двійка, дворіччя.
- 5) Сорока, рушниця, мішок, *сорок*.
- 6) Бігти, червоніти, їсти, *п'ятий*.
- 7) Дев'яносто, сто, двадцять, *другий*.

☐ З одним із числівників скласти речення, зробити синтаксичний розбір.

☐ У виділених словах пояснити вживання апострофа.

Вправа 2.

Навчальне аудіювання

☐ Прочитати текст. Визначити тему та основну думку. Дібрати заголовок. До якого стилю він належить? Аргументувати відповідь.

Слово *сорок* влилося в лави числівників і почуває себе в цьому середовищі вельми добре. Тепер уже не звертають уваги на його неподібність до інших числівників, які вишиковуються у шеренги чисел разом з ним. Числівник *сорок*, як і *п'ять*, походить від іменника. Гадаю, що походження цього числівника можна пояснити так. У давні часи в'язка білячих шкурок кількістю чотири десятки була своєрідною «ходячою монетою». Її завжди тримали в мішку, який називався *сорок*. Поступово назва мішка стала сприйматися як число 40. І якщо числівник *сорок* був раніше іменником, то він трохи зберіг іменникову властивість поєднуватися з родовим відмінком залежного іменника: *сорок хлопчиків* співали пісню; письменник написав *сорок повістей*... (І. Вихованець).

Метод «Бортовий журнал»

Що мені відомо з даної теми	Про що нове я дізнався з тексту

□ Назвати числівники. Визначити їх синтаксичну роль у реченнях.

□ Вписати спільнокореневі слова до іменника *числівник*.

Приєм «Прихований інструктаж»

Виконуючи роботу, згадайте, які слова називаються спільнокореневими.

Вправа 3.

Моделювання речень

Робота в групах

□ Прочитати. Утворити з кожної групи слів речення, поставивши слова в потрібній формі.

П'ять, хлопці, іти, ліс. Четвірка, гребці, почати, тренування. Десять, три, остача, ділиться. Четвірка, диктант, бути, засмучений. Сотня, бути, підрозділ, козацький, військо.

□ Поміркувати, чи можна було б скласти речення, не використовуючи числівники? Що зміниться при цьому? Навести приклади.

□ Зробити словотворчий розбір виділеного слова. До слова *засмучений* дібрати синоніми.

Вправа 4.

Приєм "Сходи", або "Стань у стрій".

Учитель веде учнів поступово вгору, крок за кроком підіймаючись разом з ним сходинками знань, психологічного самовизначення, знаходження віри в себе та оточуючих.

► Запишіть цифри словами, додайте до них іменники і провідмінійте (5, 7, 11).

Вправа 5.

Приєм «Мобілізація активності»

- Чи можна замінити словосполучення з числівниками одним словом і навпаки? Наприклад, слово «семимісячний»?

► Прочитайте словосполучення з числівниками. Як кожне з них можна замінити одним словом? Запишіть.

1. В один голос. 2. В один момент. 3. На всі чотири вітри. 4. Один як палець. 5. На один копил.

Для довідок: 1. Одностайно. 2. Миттю. 3. Будь-куди. 4. Самотній. 5. Одноманітно, шаблонно, стандартно.

► **Хвилинка емоційного розвантаження**

Вправа «Лимон»

***Мета:** досягти стану спокою.*

Сядьте зручно: руки вільно розмістіть на колінах (долонями вгору), плечі та голова опущені, очі заплюснені. Уявіть собі, що у Вас у правій руці — лимон. Починайте повільно його стискати до тих пір, поки не відчуете, що «вичавили увесь сік». Розслабтеся. Запам'ятайте свої відчуття. Тепер уявіть, що лимон знаходиться у вашій лівій руці. Повторіть вправу. Знову розслабтеся і запам'ятайте свої відчуття. Після цього виконайте вправу одночасно обома руками. Розслабтеся. Насолодіться станом спокою.

Вправа 6.

► Прочитайте загадки-жарти, відгадайте їх. Знайдіть у них числівники.

1. У назві якої річки є три ноти? 2. Яке місто має назву з одного чоловічого імені і ста жіночих? 3. Яке слово складається з семи однакових літер? 4. У якої птиці назва складається з 40 а?

Для довідок: 1. Мі-сі-ссі-пі. 2. Сева-сто-поль. 3. Сім'я. 4. Сорок-а.

Вправа 7.

► Напишіть міні-твір на тему: «На суботнику в шкільному саду»; використовуючи запропоновані опорні слова. Назвіть числівники. Організуйте самоперевірку.

П'ятий клас, 27 учнів, 30 дерев, 2 години, наша школа, затишок на шкільному подвір'ї.

Вправа 8.

► Прочитайте текст. Дайте заголовок кожній частині і запишіть їх. З якої частини слід почати розповідь? Назвіть числівники.

ДЕРЕВО ДРУЖБИ

1. У місті Сочі на території Науково-дослідного інституту садівництва і квітництва в 1932 році було посаджено цитрусове деревце. 2. Керівник відомої експедиції на пароплаві «Челюскін» академік Отто Юлійович Шмідт в 1940 році зробив на деревці щеплення. Невдовзі на його гілках з'явилися квіти мандарина й апельсина. 3. А з тим почали приходити до нього в гості відомі люди і прищеплювати нові живці. Були гостями незвичайного дерева перший космонавт Землі Юрій Гагарін... та багато інших. 4. На березі Чорного моря росте незвичайне дерево. На його гілках досягають японські мандарини, італійські лимони, американські грейпфрути, алжирські апельсини. 5. Представники близько 200 країн залишили свої «автографи» на Дереві Дружби. А назвали його так тому, що лише добрі руки торкалися гілок дерева — руки друзів. Руки тих, хто хоче миру на планеті. 6. Про нього складають легенди і в багатьох країнах земної кулі співають пісні (3 журналу).

Метод «Подвійні нотатки»

Що привернуло в тексті мою увагу	Мої коментарі

Вправа 9.

► Прочитайте виразно вірш. Намагайтесь вивчити його напам'ять. Чи зустрілися в ньому числівники? А діалог?

Облітав журавель

Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Крила, ноги натрудив.
Ми спитали журавля:
Де найкраща земля?
Журавель відповідає:
Краще рідної немає!

П. Воронько

Вправа 10.

► Прочитайте крилаті вислови. Як ви розумієте їхній смисл? Назвіть у них числівники.

За тридесять земель, зірка першої величини, на сьомому небі, звичка — друга натура, і один у полі воїн.

► З двома-трьома складіть речення і запишіть їх.

► Які ви знаєте ще крилаті вислови, приказки, загадки, у яких використовуються числівники?

V. Підсумок уроку

► Що називається числівником?

► Складіть речення з цією частиною мови.

VI. Домашнє завдання (диференційований підхід)

► Виконайте вправу 32 (I, II) за підручником (I рівень).

► Доберіть 5—6 прислів'їв або загадок, де б зустрічались числівники (II рівень).

► Напишіть твір на тему «Дивовижний світ української природи» (III рівень).

Урок-практикум з елементами лінгвістичної гри

Тема. Прийменник. Написання прийменників з іншими частинами мови

Мета: повторити з учнями найважливіші відомості про службові частини мови, зокрема про основні граматичні особливості прийменників та їх правопис; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити

прийменники в текстах; розвивати творчі вміння використання прийменників у власних висловлюваннях; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати любов до України та повагу до її звичаїв і традицій.

Соціокультурна лінія: «Багатство народної символіки».

Правопис: уживання прийменників з іншими частинами мови.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів.

Граматика: спостереження за роллю прийменників у побудові речень і висловлювань різних видів, статус прийменників у реченні та словосполученні.

Тип уроку: повторення набутих знань.

Обладнання: підручник, роздатковий матеріал, ілюстративний матеріал.

Полтавські примовки
— Лелеко, лелеко!
До осені далеко?
— Як замовкнуть
жаби,
Як померзнуть баби,
Тоді осінь настане, —
Мені їсти не стане,
Полечу в інший край,
На той рік дожидай!
Олена Пчілка

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Прийом внесення мотиву

- Яку роль відіграють в нашому житті знання про частини мови? Наскільки це необхідні знання? Переконайте мене.

III. Актуалізація знань

Прийом «Авансування успішного результату»

Я навіть не сумніваюсь, що ви гарно знаєте вивчений програмовий матеріал. Ви обов'язково знаєте правильну відповідь.

1. Лінгвістичний диктант

- 1) Прислівники означають ...
- 2) Розберіть за будовою слово «восени».
- 3) «Переможемо» належить до... (І дієвідміни)
- 4) «Крутите» належить до ... (II дієвідміни)
- 5) Щоб визначити дієвідміну, треба дієслово поставити в ...
- 6) Поставте дієслово «писати» в II особу множини.
- 7) Поставте дієслово «бачити» в 3 ос. мн..
- 8) Дієслова I дієвідміни в 3 особі мають закінчення ...
- 9) Дієслова II дієвідміни в 3 особі мають закінчення ...
- 10) Назвіть займенники 2 особи однини і множини.
- 11) Займенник – це самостійна частина мови, що
- 12) Правильно запишіть час: 00. 35.

2. Пояснювальний диктант

Надписати частини мови

Місяць зійде й покотиться угору. Знадвору ввійшла Христя з допливом. Через кілька хвилин ми з Явою вже щодуху лопотіли п'ятами по баиштану.

- Що означає словосполучення «лопотіли п'ятами»? (Бігли)
- Чи можна подані речення вважати текстом? Чому?
- Які прийменники вживаються в останньому реченні?
- Яку функцію вони виконують?

3. Розгадайте кросворд

4. Метод «Римоване правило»

Слухово-зоровий диктант

Прийменник – це обманщик рідкий,

До слова липне, як до тітки,

Але стоїть завжди поперед:

У, до, від, над, за, із-за, перед,

Про, понад, через, по, посеред!

5. Лінгвістичне моделювання

З поданих груп слів скласти речення.

1) Ходить, кроки, ніч, місячні, сад.

2) Припав, муха, мед, вода.

- Яких слів якої частини мови нам не вистачає для побудови речень?
- Яка їхня роль у мовленні?
- Складіть і запишіть речення.

Ходить кроками місячна ніч в саду.

Припала муха до меду та води.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Вправа 53 (І, с. 25-26, усно).

2. Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 26, усно).

3. Вправа 55 (с. 26, письмово).

4. Вибірковий диктант

Виписати словосполучення, до яких входять прийменники. Визначити, які смислові відношення між головним та залежними словами виражені за допомогою прийменників.

На взгорді коло броду

Барвінок не сходить.
Чомусь дівчина до броду
По воду не ходить.
На вгороді коло тину
Сохне на тичині
Хміль зелений не виходить.
Дівчина з хатини.
На вгороді коло броду
Верба похилилась.
Зажурилась чорнобрива,
Тяжко зажурилась.
Плаче, плаче, та ридає,
Як рибонька бється...
А над нею, молодого,
Поганець сміється.

Т.Г.Шевченко

5. Ярмарок творчих робіт « У кого краще висловлювання?»

Творче завдання на складання висловлювання

☐ Скласти міні-твір про відомі українські символи (рослини, тварини), використовуючи подані прийменники з іменниками та прикметниками. Яку роль виконують прийменники в реченні (тексті)?

У саду, на деревах, у хаті, під калиною, чудова розмова з вербою, зозуля над школою, волошки в житі, за вікнами — мальви.

Прийом "Даю шанс".

Дитина дістає можливість неочікувано для самої себе розкрити власні можливості, здібності. Але якщо ситуація виникла поза планом учителя, то його головне завдання — не пропустити такий шанс, правильно відреагувати, оцінити вчинок учня.

☐ Визначити відмінок іменників, ужитих з прийменниками.

☐ Знайти в тексті однорідні члени речення. Пояснити розділові знаки.

6. Метод «Влови прийменник»

Дослідження-реконструювання тексту

□ Прочитати легенду. Визначити тему, мету, стиль тексту. Замість крапок вставити потрібні прийменники і сполучники. Скористатися довідкою.

Виділити голосом найважливіші слова. Подумати і сказати: «Що символізує лелече гніздо?»

ЛЕЛЕКА

... селі знайшли лелеку ... поламаним крилом, виходили його, ... потім випустили ... волю. Одного разу загорілася ... людей хата, ... ній були тільки двоє маленьких хлопчиків. ... цей час пролітав повз хати врятований лелека. Закружляв ... хатою жалібно заклекотів ... кинувся ... відчинене вікно, крізь яке клубочився дим. Врятував лелека хлопчиків, ... дуже обпік собі ноги ... дзьоба, ... стали кривавими, обпалив крила, ... стали ніби вуглики. ... того часу ... лелеки червоні ноги ... дзьоб, ... крила — чорні. Господарі віддячили птахові, прилаштувавши ... ясені колесо ... воза, ... він завжди був поряд ... ними ... виводив своїх пташенят. Отож якщо ... хаті зживає гніздо лелека, то вірять, ... ній буде лад. Згідно ... повір'ям, ... хтось зруйнує лелече гніздо, ... неодмінно накличе лихо... (З журналу).

Довідка: у, на, з, якщо, і, щоб, в, над, що, а, то.

□ Усно описати лелеку.

Прийом "Сповідь".

Розкриття перед учнями стану своєї душі від почутої розповіді, щире звернення до найкращих дитячих почуттів. Однак він може дати очікуваний ефект лише в разі правильного прогнозування вчителем відповідної реакції учнів.

Фізкультхвилинка

Раз, два - всі присіли,
(присісти)
Потім вгору підлетіли
(підстрибнути)
Три, чотири - нахилились,
(нахилиння тулуба вперед)
Із струмочка гарно вмились
(імітація умивання)
П'ять, шість - всі веселі
Крутимось на каруселі, (по-
крутитися)
Сім, вісім - в поїзд сіли,
Ніжками затупотіли (затупотіти)
Дев'ять, десять - відпочили
І за парти дружно сіли.

7. Метод «Влови слово»

□ Із кожного ряду прийменників виписати той, що відрізняється від інших правописом. Пояснити свій вибір.

1) Попід, поза, попереду, з-за. 2) Поміж, понад, з-під, проміж

3) З-за, попереду, з-над, з-під. 4) З-поміж, заради, за-
для, посеред.

□ Подумати й назвати зайве слово, указавши на те, якою частиною мови воно є. Відповідь обґрунтувати.

У хаті, вдень, у лісі, в кімнаті; на стіні, на полі, на річку, напам'ять;
до засідання, довіку, довкола, додому.

V. Закріплення знань

1. З'єднайте подані слова за допомогою прийменників

Наближатися ... річки; ходити ... кризі; кататися ... ковзанах; грати хокей ... товаришами; задоволення ... гри; стояти ... воріт; перелетіти ... усе поле.

2. Випишіть прийменники зі словами, з якими вони вживаються.

Місяць на небі, зіроньки сяють, тихо по морю човен пливе. Човен хитається серед води, плеще об хвилі весло, в місячній саяві біліють сади, здалека видно село. Тече річка невеличка з вишневого саду. (Народна творчість)

"Радість пізнання"

Учитель оцінює учнів, мотивує їх оцінку, прагне розділити радість від результатів з учнями, створивши будь-якій дитині "ситуацію успіху". Учень відчуває саму радість пізнання.

3. Коментований диктант

Підкресліть прийменники і поясніть їх правопис.
За матір'ю вибігла з хати молода дівчина.

*То хлопець на сопілці грає.
З-під хустки волосинка золота промінням виграє.
Летить голуб понад полем.*

Синтаксичний розбір 1 речення

4. Творче конструювання

З кожним із поданих слів складіть по 2 речення так, щоб в одному реченні це слово виступало як прийменник, а в другому – як повнозначне слово.

Край, коло, близько, більше, навколо, поруч.

V. Підсумок уроку

«Мікрофон»

1. Чим відрізняються службові частини мови від самостійних?
2. Для чого служать службові частини мови в реченні (тексті)?
3. З якою частиною слова можуть бути співзвучні прийменники? Наведіть приклади.

Заповнення таблиці «Оцінювальне вікно»

Відразу можу застосувати	Усе зрозуміла (-в)
Ніколи не зможу застосувати	Зовсім не зрозуміла (-в)

VI. Домашнє завдання

§ 7, с 26 (вивч.), виписати 7 прислів'їв або приказок з прийменниками, їх підкреслити.

Урок-синтаксичний тренажер з елементами лінгвістичної гри

Тема: Другорядні члени речення: додаток, означення, обставини.

Мета: навчити учнів розрізняти другорядні члени речення (додатки, означення, обставини), виділяти їх у контексті умовними позначками; формувати загальнопізнавальні вміння ставити запитання до дру-

горядних членів речення, визначати їхню синтаксичну роль і спосіб морфологічного вираження; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати почуття любові до рідного краю.
Соціокультурна лінія: «Багатство народної символіки»

Правопис: тире між підметом і присудком.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів.

Орфографія: слова з ненаголошеними голосними *е, и*, що перевіряються наголосом.

Граматика: способи вираження означення, додатка й обставини різними частинами мови.

Культура мовлення і стилістика: засвоєння складних випадків слововживання.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, роздатковий матеріал, ілюстративний матеріал.

*Виростай же, мій синочку, мій соколе,
Тобі щастям колоситься рідне поле.
Пролягла тобі на зорі путь орлина,
І в дорогу проводить цвіт-калина.*

А. М'ястківський

Хід уроку

I. Організація навчальної діяльності учнів

II. Мотивація пізнавальної діяльності.

Повідомлення теми, мети і завдань уроку Спостереження над мовним матеріалом

Варіант 1

Барвінок є рослиною.

Варіант 2

Барвінок є вічнозеленою трав'янистою рослиною.

Рослина — символ.

В українських піснях ця рослина — символ молодості.

► Знайдіть у кожному реченні граматичну основу.

► Чим відрізняються наведені речення?

III. Актуалізація опорних знань, умінь, навичок

Лінгвістичне дослідження

► Прочитайте речення. Чому його зміст важко пояснити? Чим треба доповнити речення?

Ми вивчаємо...

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Демонстраційне пояснення теоретичного матеріалу

□ Прочитати. Розглянути схему й визначити, які з другорядних членів речення пояснюють головні, а які — інші другорядні.

Україна — країна гарячої любові до народу (С. Васильченко).

□ За зразком накреслити схему речення. З'ясувати види другорядних членів речення.

Україна — розкішний вінок з рути й барвінку (С. Васильченко).

□ Пояснити наявність тире в реченнях. Навести 2–3 власних речення на цю пунктограму і записати їх.

2. Робота з опорною таблицею

Другорядний член речення	Додаток	Означення	Обставина
Що означає	предмет	ознаку предмета	місце, час, причину
На які питання відповідає	питання непрямих відмінків	який? чий?	де? коли? чому? як?
Умовне позначення	-----	~~~~~	=====
Чим виражено	іменником, займенником	прикметником, займенником	іменником з прийменником, прислівником

3. Метод «Акваріум знань»

Відтворення теоретичних відомостей, застосування яких буде потрібним на уроці

Другорядні члени речення (додатки, означення, обставини) пояснюють і доповнюють головні члени або інші другорядні і залежать від них.

Додаток — другорядний член речення, який означає предмет і в реченні відповідає на питання непрямих відмінків, тобто всіх, окрім називного. Найчастіше додаток, як і підмет, виражається іменником або займенником.

Означення — другорядний член речення, що вказує на ознаку предмета, відповідає на питання *який? чий? котрий?* і найчастіше виражається прикметником, зрідка — займенником або іменником.

Обставина — другорядний член речення, що характеризує дію з точки зору її місця, часу, причини, мети, способу або ступеня і відповідає на питання *як? куди? звідки? коли? чому? з якою метою? якою мірою? де?*

Обставини виражаються прислівниками, сполученням іменника у непрямому відмінку з прийменником.

4. Робота з підручником. Опрацювання правила (с. 44 – 45).

5. Виразне читання тексту

► Прочитайте текст.

► До виділених слів поставте запитання. Що означають ці слова? Якими другорядними членами вони є?

Росте *край дороги* калина. Усі милуються *нею*. Адже *завжди* вона гарна: *і навесні, і влітку, і взимку, і восени*. Як убереться *навесні* калина в *смарагдове вбрання* з *білими мереживами* з *квіточок*. Так і радіє око! З часом *на місці квіток* з'являться *червоненькі ягідки*. А *восени* прибереться калина в *найчарівніші барви природи*. І навіть *сніжна* зима не намагається зіпсувати це *чудове намисто*. От і стоїть вона, *пригощає гостинно своїми ягодами і пташок, і людей*.

Колективна робота

► Зробіть синтаксичний розбір речення.

Калина завжди була рослинним символом нашої країни.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Робота з текстом. Будь дослідником!

► **Знайдіть у вказаних реченнях другорядні члени:**

Варіант 1 — додатки.

Варіант 2 — означення.

Варіант 3 — обставини.

Існують рослинні і тваринні народні символи України. До рослинних символів належать калина, верба, дуб, тополя, барвінок, чорнобривці. Вони здавна уособлюють красу нашої України, засвідчують любов до рідної землі. Завжди любили люди цілющу красуню-калину. Вона росла біля кожної хати.

2. Лексична п'ятихвилинка

► **Поясніть значення слів: уособлюють, засвідчують, цілющу. Творча робота. Стань творцем!**

3. Непоширені речення поширте другорядними членами. Поширені речення запишіть.

Дівчата вишивали. Калина оспівана. Калина — символ.

4. Ігрова хвилинка

► **Прослухайте речення. У кожному з них — один другорядний член. Якщо це додаток, ви плескаєте в долоні один раз, якщо означення — два, якщо обставина — три рази.**

1. Любуйтеся калиною, коли цвіте, а дитиною — коли росте. 2. Де срібліє вербиця — там здорова водиця. 3. Риба не ловиться, калина у цвіт вбирається. 4. Стоїть у дворі дівонька, як над ставом калинонька.

Фізкультхвилинка

Трава - низенька-низенька, (*присісти*)

Дерева - високі-високі (*потягнутися*)

Вітер калину колише, гойдає, (*нахили тулуба*)

То вправо, то вліво хитає,

То вперед, то назад, то вниз пригинає.

Птахи летять, відлітають, (*помахати руками, як крилами*)

А учні тихенько за парти сідають

І другорядні члени речення вивчають.

VI. Систематизація й узагальнення знань, умінь і навичок

Тренувальні вправи

1. Робота з підручником (вправа 89, 90, с. 45, письмово).

Приєм "Емоційне поглажування"

При виконанні вправи з підручника вселити дитині категорії "Невпевнені" віру в себе, похвалити за будь-що, навіть незначне; усмішкою, поглядом дати зрозуміти учню, що серце, душа вчителя розкриті і готові піти на емоційний контакт.

2. Вправа 1.

► **Перепишіть, заповнюючи пропущені місця самостійно дібраними означеннями. Якими частинами мови вони виражені?**

На початку червня гілки калини вкриваються суцвіттями ...

квіточок, і стоять її ... кущі, наче ... наречені. У вересні рослина вкривається ... плодами. І квіти, і ягоди калини допомагають від ... недугів.

3. Вправа 2.

► **Знайдіть у тексті обставини. Поставте до них запитання. Якими частинами мови виражені обставини?**

Калина — кущ або невелике дерево заввишки до п'яти метрів. Ростає в лісах і чагарниках, на обійсті біля будинків. Ця рослина має трилопатеві листки, гілки голі.

4. Вправа 3.

► **Доповніть текст, уставляючи замість крапок слова. На питання яких відмінків вони відповідають? Якими частинами мови виражені?**

Плоди ... овальні, яскраво-червоні, з однією кісточкою. Кора має зеленувато-сірий ... Кора і ягоди калини мають лікувальні...

5. Вправа 4.

Відгадайте загадки.

Із зеленого вівса цілі дні і ночі дивляться у небеса
темно-сині очі.

(Волошки)

В житечку зеленим факели вогненні. Цілий день собі
горять, з сонечком лягають спать. (Маки)

Квітка гарненька, із сонечком схожа — краї біленькі,
серединка жовта.

(Ромашка)

6. Вправа 5.

Складіть свою загадку про рослинні символи
України.

Прийом "Невтручання"

Максимальне надання самостійності у
вирішенні проблем "надійним" учням. Краще за-
лишити їх на деякий час у спокої і дати можливість
самим скласти загадку про рослинні символи.

VII. Підсумок уроку

Лінгвістична гра «Склади схему»

На дошці — кола з умовними позначеннями. Роз-
ташуйте їх так, щоб утворилася схема пропонова-
ного речення.

Блідий місяць над Дніпром сплив. Мерехтить роса
навколо на зеленій траві.

VIII. Домашнє завдання (за вибором)

► Складіть 4 речення про рослинні символи України.
Підкресліть у кожному другорядні члени речення.

► Складіть лінгвістичну казку про другорядні члени
речення.

► Знайдіть 4 прислів'я або загадки про рослинні сим-
боли України. Підкресліть у кожному другорядні чле-
ни речення.

Урок – дослідження з елементами дидактичної гри

Тема. Ознайомлення з найбільш уживаними вставними словами (практично). Виділення вставних слів на письмі комами

Мета: навчити учнів розрізняти вставні слова в контексті, аналізувати їх стилістичну роль, правильно інтонувати речення із вставними словами, виділяти комами вставні слова на письмі; формувати організаційно-контрольні вміння оцінювати роль вставних слів у реченні; загальнопізнавальні вміння щодо правильної розстановки розділових знаків у реченнях із вставними словами; творчі вміння розширювати речення шляхом самостійного введення в них вставних слів, редагувати синтаксичні конструкції, конструювати речення за опорними словами, схемами-моделями, складати текст-пораду відповідно до комунікативного завдання; на основі мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу розвивати мислення, усне й письмове мовлення, виховувати почуття патріотизму до Батьківщини.

Соціокультурна змістова лінія: «Я і Батьківщина».

Правопис: виділення вставних слів на письмі комами.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів шляхом добору слів-синонімів, слів-антонімів.

Культура мовлення і стилістика: додержання правильної інтонації в реченнях із вставними словами і словосполученнями.

Текст (риторичний аспект): удосконалення вмінь складати висловлювання типу поради, а також діалог, використовуючи вставні слова і словосполучення відповідно до комунікативного завдання.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Обладнання: підручник, роздатковий матеріал, ілюстративний матеріал, презентація «Вставні слова і речення».

*Україна в давній славі,
В козацьких пригодах,
На завітчаних левадах,
В рідних синіх водах.*

Україна в тих долинах
 І високих горах,
 На степах буйних, широких
 У гаях, у борах.
 Україна в білих селах,
 У густих садочках,
 У хрещатому барвінку,
 У синіх квіточках.
Юрко Шкрумеляк

Хід уроку

I. Організаційна частина

II. Актуалізація умінь і знань

1. **Захист творчих робіт:** авторський вірш або казка, використовуючи звертання.
2. **Лінгвістичний кросворд**

Розгадайте лінгвістичний кросворд, і тоді дізнаєтесь, на яку тему сьогодні будемо вести розмову

		↓															
	1.	у	з	а	г	а	л	ь	н	ю	в	а	л	ь	н	е	
	2.	к	о	м	а												
	3.	р	е	ч	е	н	н	я									
	4.	а	н	т	о	н	і	м	и								
		ї															
	5.	н	е														
	6.	з	а	й	м	е	н	н	и	к							

1. Слово, яке своїм значенням об'єднує однорідні члени речення.

2. Між однорідними членами речення, з'єднаними без сполучників, ставиться ...
3. Синтаксис вивчає словосполучення і
4. Слова, протилежні за значенням, називаються ...
5. Яка частка пишеться з дієсловами окремо?
6. Самостійна частина мови, яка вказує на особу або предмет, але не називає їх.

III. Повідомлення теми, мети. Мотивація навчальної діяльності

Створення ситуації "Миша в сметані".

"Зневірені" учні, які важко сприймати навчальний матеріал, потрібна допомога як з боку викладачів, так і з боку однокласників, потрібно підтримати прагнення дитини до навчання, вселити впевненість у власні сили, показати учню, що і вчитель, і діти бачать в ньому наполегливість, що учень здатен здолати труднощі, які трапляються йому на уроці.

1. Слово вчителя

У житті кожної людини, безперечно, є багато цілей, яких вона намагається досягти. І одна із них – знати свій рідний край, її традиції, звичаї, мову.

- Що для вас значить Україна?

Це наші досягнення, це широкополі лани, це природне багатство.

Хочу, щоб сьогодні на уроці ви працювали так, аби розквітло Дерево мудрості від ваших знань.

2. Прослухайте гумореску П. Глазового. Запропонуйте свою назву гуморесці. Яким чином автор гуморески досягає комічного ефекту?

Вже ніч на дворі. Не спить дитина.

Схилювся батько над ліжком сина

І виявляє любов і ласку.

— Послухай, — каже, — синочку, казку.

Так, значить, дід жив і, значить, баба.

Була в них, значить, ще й курка ряба.

І сіла, значить, вона в гніздечко

І, так сказати, знесла яєчко.

*Дід бив яєчко і баба біла.
Ну баба, значить, теж не роз-
била.*

*А, так сказати, пробігла миш-
ка... —*

*І тут синочок схопився з ліж-
ка:*

*— Все значить, значить та
так сказати...*

Не треба казки! Я хочу спати.

3. Бесіда за прослуханням:

- Яку казку розповів батько си-
нові?
- Чому синові набридло слухати батька?
- Як ви вважаєте, чому батько вживає такі слова?
- На що вказують слова «значить», «так сказати»? (На поря-
док думок)

Такі слова в українській мові називаються вставними.

Тож тема нашого уроку – «Вставні слова».

- Як ви вважаєте, навіщо потрібно знати тему «Вставні сло-
ва»?

IV. Вивчення нового матеріалу

Метод «Філологічні сходи»

Під час вивчення теми з метод «Філологічні сходи» виявився дуже дієвим для всіх. Учень називає тему уроку, яка кріпиться на нижній сходинці. Усі інші сходи пронумеровані, але не заповнені. Учням пропонується подумати, у яких аспектах піде далі мова. Коли учні з учителем вивчають тему, вони на сходах записують ключові моменти, слова, фрази. У кінці уроку учні роблять висновки, використовуючи філологічні сходи.

1. Робота з реченнями.

Прочитайте речення. Чим вони різняться?

Наша Україна – найкраща держава у світі.

Безумовно, наша Україна – найкраща держава у світі.

Мабуть, наша Україна – найкраща держава у світі.

Кажуть, наша Україна – найкраща держава у світі.

На щастя, наша Україна – найкраща держава у світі.

2. Вправа 135 (с. 64-65).

- Спробуйте вилучити слова вставні слова. Що втратять речення.
- Що означають вставні слова?
- Як виділяються на письмі вставні слова?

3. Опрацювання правила (с. 65, усно).

Розіграти діалог на опрацьоване правило.

4. Гра «Займи своє місце».

Дійові особи: додаток «До лелеки», присудок «Ставлять-ся», обставина «З пошаною», вставне слово «Безумовно», кома №1, кома №2, крапка.

Речення:

До лелеки ставляться з пошаною, безумовно.

Безумовно, до лелеки ставляться з пошаною, безумовно.

До лелеки, безумовно, ставляться з пошаною.

До лелеки ставляться, безумовно, з пошаною.

Прийом «Спільна радість»

Мене порадувала робота таких учнів: Чи не правда? Поаплодуймо їм. Бажаємо їм і надалі так працювати.

5. Розповіді учнів про лелек.

Білий лелека став священним птахом у багатьох народів. Про це говорять хоча б численні легенди, казки, повір'я, поговірки, що дійшли до нас із тих часів. Давньогрецький історик Плутарх повідомляв, що в Тесалії того, хто вбив чорногозу, карали смертю. У греків лелека вважався птахом богині Гери, у римлян — Юнони. З часів Арістофана і Софокла чорногозу

був уособленням турботи про батьків. Вважалося, що коли старі птахи ставали слабими і втрачали оперення, молоді бузьки викубували в себе з тулуба пух і “одягали” батьків. Це повір’я було так добре відоме серед античних народів, що навіть данина вдячності носила назву “антипеларгосіс”. Походить вона від грецької назви білого лелеки — “пеларгос”, що значить “чорно-білий”. Між іншим, греки не плутали цього птаха з чорним лелекою. Для нього була інша назва — “меланопеларгос”. Це повір’я в тій чи іншій формі існує й досі у багатьох європейських народів, хоча ще Аристотель називав подібні історії “теревеннями”.

Зображення лелек можна побачити на багатьох античних витворах мистецтва, а в Македонії їх чеканили навіть на монетах. Аптекарі включали лелеку у свій герб, як символ благодіяння. У зороастрійців цей птах позначав один із років календарного циклу. Священним птахом був білий лелека у вірмен. Він уважався захисником полів, два лелеки уособлювали сонце.

У міфах цей птах (по-вірменськи — арагіл) фігурує як вісник одного з головних вірменських язичницьких богів Ара Гехецика. Це був умираючий і воскресаючий бог, подібний до фінікійського Таммуза, єгипетського Осіріса, грецького Адоніса. Він символізував річний цикл — відмирання й оживання природи. Очевидно, вісником цього бога став саме лелека, тому що він прилітає рано навесні й “приносить” із собою тепло. Вірмени також вірили, що чорногузи є людьми з далеких країв, які лише на деякий час одягаються в пір’я. Цікаво, що викидання пташенят із гнізда пояснювалося тим, що перед відльотом лелеки приносять одного з своїх дітей у жертву Богу. У стародавні часи це був досить поширений звичай у багатьох

народів, згадайте хоча б відомий біблійний сюжет про жертвоприношення Авраама.

У стародавніх германців білий лелека також був посланцем богів. Він уважався вісником богині Хольди, котра приносила весною відродження природи. Її появі передували посланці — лелека й ластівка.

Дуже поважали цих птахів мусульмани. Азербайджанська назва білого лелеки — “хаджі-лелейк”, одна з арабських — “хаджі-лаклак”. До їх складу входить слово “хадж” — паломництво в Мекку. Тобто виходить “лелека-паломник”. У даному разі на руку птахам зіграло те, що через Близький Схід чорногузи летять у напрямку священного міста мусульман, хоч і не долітають до нього, повертаючи в Єгипет. За арабським повір'ям, у лелек перетворюються душі мусульман, котрі за своє життя так ні разу й не здійснили передбаченого Кораном паломництва до гробу пророка Магомета. Вони змушені це робити вже після смерті як птахи. Тому кожний, хто умертвив лелеку, є вбивцею. Марокканці вірили, що лелеки — це жителі далекого острова, які на певний час прилітають до них у подібні птахів, а потім знову повертаються і стають людьми. У Фезі був навіть шпиталь для хворих і поранених лелек. Померлих птахів ховали ніби людей. Можливо, відіграло певну роль і те, що рухи токуючого птаха нагадують пози людини, яка молиться.

Доберіть синоніми до слова «лелека». (Чорногуз, бузько, бусел, бусол)

6. Опрацювання вправи 136.

Розгляньте таблицю. Розкажіть, що можуть виражати вставні слова та сполучення слів.

Усно складіть речення зі вставним словом чи словосполученням.

7. Вправа 137 (усно).

- Як правильно інтонувати речення зі вставним словами?
- Який це «тропічний дощ»? (сильний)
- У 2 реченні знайдіть фразеологічні словосполучення? (гори перевертав би) Що воно означає?
- Гори перевертати – зробити дуже багато.

8. Вправа 139 (I, с. 66).

- Що ви знаєте про плетіння вінків?

Розповіді учнів про плетіння вінків

Одна з найулюбленіших дівочих розваг — це вінкоплетіння. Така справа не лише дозволяє насолодитися привабами природи, але й поспівати пісень, помріяти про кохання... Вінок — чи не найкращий головний убір молоді дівчини. Виконаний за всіма правилами краси вінок дуже привабливо обрамляє дівоче обличчя, надаючи йому ще більшої свіжості. Вінок не повинен бути надто великим та високим, найкраще, якщо він щільно прилягає до голови.

Вінок — це ще й ознака дівочої честі, дошлюбної незайманості. Зокрема, молодиці вже не мають права носити вінки, тим більше зі стрічками, а тільки хустки.

До речі, раніше кожен колір стрічки мав конкретне значення: біла — до шістнадцяти років, незаміжня; зелена — незаймана; червона — має парубка, закохана; блакитна — сирота тощо.

Справа плетіння вінка не така вже й проста, як може здатися на перший погляд, і в цьому мистецтві дівчата повинні ставати справжніми майстринями, як і в опануванні тасмниць вишивання та інших жіночих премудростей. При цьому варто зауважити, що з одних і тих самих рослин виходять найрізноманітніші природні прикраси. Дівчина мусить знати, яке сполучення кольорів їй найбільше до лиця. У холодну пору року можна використовувати різнокольорові стрічки, у жодному разі не застосовувати штуч-

них квітів — тільки черниці можуть виготовляти мистецькі вироби зі штучних квітів.

Для виготовлення вінка можна використовувати найрізноманітніші рослини, але є особливі «списки» квітів до деяких свят. Наприклад, щоб захисна сила вінка проти нечисті була ще більшою, серед квітів слід уплести часник. Ясна річ, за-раз на такий «ароматний» захід зважиться не кожна дівчина. А в деяких місцевостях України дівчата вплітають у вінок пташи-не пір'я. На Західній Україні подекуди побутує звичай вплітати у вінок маленькі металеві пелюстки — і такий вінок має назву «чільце». З березової кори в деяких регіонах України роблять щось на зразок діадери, прикрашають її тканиною та коштов-ностями.

Весільний вінок, навіть паперовий, обов'язково повинен містити символ вірного кохання — барвінок. Цей вінок — оберіг від злого ока для молодої. Виготовлення весільного вінка — ціле магичне дійство, що супроводжується співанням обрядових пісень.

На жаль, така популярна колись суто дівоча розвага, як вінкоплетіння, сьогодні втрачає свої позиції. Ще давньогрецькі та давньоримські жерці використовували вінки як прикраси під час жертвопринесень.

Вінок обов'язково слід було плести з гілок того дерева, яке вва-жалось деревом божества. Можливо, це один із витоків традиції увінчувати героїв, видатних осіб і переможців дубовими вінками. Не виключено, що звідси бере початок і звичай класти квіти й вінки на могили.

В українській «війковій практиці» дівчина, яка заплямувала себе, утратила невинність, уже не має права одягати вінок — символ краси й чистоти.

За народними уявленнями вінок, сплетений із живих квітів, є своєрідним оберегом від злих намірів як людей, так і потойбічних сил. Вінок із живих квітів начебто дає дівчині сили обернути проти лиховісника його ж злі наміри. Традиція велить дівчині не скидати вінка напередодні дня Івана Купала, дня свя-того Юрія, протягом Зеленого тижня, щоб убезпечити себе від

замахів різноманітних негативно налаштованих щодо людини сил: мавок, русалок, чортів, мерців та ін.

Давня народна легенда розповідає, що якось одного разу до дівчини в лісі почав залицятися гарний парубок. І так він їй сподобався, що вона виконала його прохання — зняла з голови вінок. І красень одразу ж перетворився на чорта, украв дівочу душу та втік...

Часто збирання квітів для вінка сполучають зі збиранням зілля, лікарських рослин, ягід. Збирати чудодійні рослини слід правильно: спочатку перед рослиною стати обличчям до сходу сонця, а потім обернутися на захід і зірвати рослину, супроводжуючи дії спеціальними примовляннями. Зібране зілля вживають від усяких хвороб.

Старі люди кажуть, що збирати чарівне зілля необхідно обов'язково без одягу, оскільки в противному разі рослини не матимуть сили при лікуванні. Тільки дітям дозволяється не роздягатися. Ще одна умова: зібрати зілля треба до того, як роса впаде, бо після вже воно сили не матиме.

Раніше після такого «колективного» збирання і молоді, і старі баби, а особливо молоді дівчата (собі окремо) сідають до святкового столу. Іноді роблять навпаки: спочатку готують усілякий смачний харч, а потім ідуть разом до лісу.

Синтаксичний розбір речення

Отже, український віночок – оберег від негараздів.

9. Кодовий диктант

Визначити групу вставних слів (самостійно)

- 1 – впевненість
- 2 – невпевненість
- 3 – джерело повідомлення
- 4 – порядок викладу думок
- 5 – почуття
- 6 – ввічливі слова

I група	II група
1. Безперечно	1. Ясна річ
2. Мабуть	2. Можливо

3. Як кажуть	3.До побачення
4. Здається	4.По-моєму
5. Як на зло	5.Отже
6. Можливо	6.Певна річ
7. На думку...	7.Видно
8. Очевидно	8.Здається
9. На щастя	9.Певно
10. По-перше	10.Нарешті

Відповіді:

I група 1-1; 2-2; 3-3; 4-2; 5-5; 6-2; 7-3; 8-1; 9-5; 10-4.

II група 1-1; 2-2; 3-6; 4-3; 5-4; 6-1; 7-1; 8-2; 9-1; 10-4.

Взаємоперевірка кодового диктанту

11. У речення вставити вставні слова відповідно до групи, правильно розставити розділові знаки.

Прийом «Персональна винятковість»

Тільки тобі, ..., я можу доручити виконати це завдання, адже воно вимагає уважності й знань правила.

(Упевненість) запорожці славилися своїм почуттям гумору. Особливо вони любили **(джерело повідомлення)** вигадувати прізвиська товаришам. **(Порядок думок)** того, хто варив кашу, звали Кашовар. **(Порядок викладу думок)** саме тоді з'явилися такі дивакуваті прізвиська: Черепаха, Корж, Гнида...

■ ***А що ви знаєте про козаків? Чому козацтво – гордість України?***

■ ***Цікаві факти про козаків***

- Незвичайним і різномірним був козацький побут. Існують різні оповідання, перекази, анекдоти про запорізьку старовину. “Обичаї запорозькі чудні, поступки хитрі і більшою мірою на насмішку схожі”, – оповідав колись столітній запорожець Микола Корж.
- Запорожці брили голову, залишаючи чуприну над лобом, – оселедець. Коли ця чуприна виростала довгою, то козак закладав її за вухо. Вусів не підстригали, а намазували чим-небудь і закручували вгору. Це ставили козаки собі за особливу козацьку славу і честь.
- Віталися козаки також на свій спосіб. Коли вибиралися в гості до чийогось куреня, то, ще сидючи на конях, гукали “Пугу! пугу! пугу!” Господар вигляне у віконце і відповідь: “Пугу! пугу!” Тоді гість відзивається; “Козак з лугу!”, а господар: “Повішайте там, де й наші коні”, – тобто прив’яжіть коней до ясел і просимо до хати.
- Запорожці славилися веселістю й охотою до жартів. Особливо любили вони вигадувати прізвиська товаришам. Того, що спалив з необережності курінь, звали Палієм; того, що розкладав вогонь над водою, називали Паливодою; такому, що варив кашу,

давали ім'я Кашки або Кашовара. Так само пішли прізвища Горбач, Малюта, Черепаха, Гнида, Качало, Корж...

○ Козацькі славнозвісні чайки не боялися ні бурі, ні оснащених важкими гарматами турецьких галер, до яких вони сміливо підходили впритул і брали на абордаж. Слово “чайка” походить від тюркського “чаїк-чаїк”, що значить човен, дубок. Вони були, як правило, понад 12 м завдовжки й 3-5 м завширишки. На кожному сідало кілька десятків веслярів, і, розсікаючи воду, чайка летіла, мов на крилах. У чайці вміщалося до 60 осіб з усім військовим спорядженням, до якого входило навіть кілька легких гармат, що називалися фальконетами. При попутному вітрі на чайці напиналося вітрило. Бували випадки, що козаки перевертали чайки догори дном і в такий спосіб наближались до ворога. Потім серед турків ходили легенди про шайтанів у шароварах, які з'являлися з самісінького дна моря.

○ Збереглися свідчення самовидців про загадкове козацьке судно, яке було, мабуть, одним із перших варіантів підводного човна. Воно мало два днища, між якими клався баласт для занурення у воду. А в висунуту над поверхнею моря трубу – прообраз майбутнього перископа – стерновий вів спостереження, пильнував, чи не з'явиться турецька галера. Рухався човен за допомогою весел, умонтованих у його борті так уміло, що в нього не протікала вода. При наближенні до ворога баласт викидався, човен несподівано зринав на поверхню, і знову козаки з'являлися ніби з самісінького дна моря.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Встаньте, діти, усміхніться,

Певно, вліво нахиліться.

Мабуть, вправо поверніться,

Нахиліться, розігніться,

Руки вгору піднімайте,

Так, наприклад, опускайте,

Отже, всі тепер сідайте.

- Яке звертання прозвучало у фізкультхвилинці?

- Які почули вставні слова?

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Вправа 140 (письмово)

2. Складіть усний невеликий твір-розповідь, вживаючи вставні слова, на тему «З чого починається Батьківщина».

3. Вправа 141 (робота в парах).

4. Вправа 142 (с. 67, письмово)

5. Усне редагування тексту

Усе-таки щасливі ми, що народилися на Україні. Україна для мене – це певна річ земля моїх пращурів. Лелече гніздо

материнська колискова дівоча посмішка завзяття козаків це кста-ті і є моя Батьківщина.

VI. Підсумок уроку

Метод «Незакінчене речення»

Я розумію...

Найбільше труднощів я відчув (-ла), коли ...

Я не вміла, а тепер вмію ...

Вставні слова - це ...

Вони не є

Не бувають вставними

Залежно від змісту можуть бути вставними

- Яку синтаксичну конструкцію нагадують вам вставні слова? (Звертання)
- Складання діаграми (кола) Вена

Спільні ознаки
Відокремлюються комами.
Не є членами речення.

Прийом «Спільна радість»

*Молодці! Ви подолали труднощі у вивченні вставних слів. Я не-
ймовірно радію досягненням таких учнів, як*

VI. Домашнє завдання

§ 17, впр. 138 (письмово)

Урок-презентація

Тема. РМ Письмовий твір-опис предмета в художньому та науковому стилях

Мета: ознайомити учнів зі світом рослин, із походженням назв квітів; навчити дітей письмово складати описи предмета (квітки) в художньому та науковому стилях, пробуджувати пізнавальні інтереси до історії народу, до визначних постатей мистецтва; вчити складати тест-опис за уявою або малюнком (картиною, фоторепродукцією); розширювати знання учнів про значення слів; виховувати любов до рідної землі, розвивати у дітей образне мислення, вміння і навички у розв'язанні певних питань; розвивати мовленнєво-комунікативні вміння п'ятикласників будувати тексти-описи в науковому та художньому стилях, ураховуючи ситуацію спілкування, викладати матеріал логічно й послідовно, використовуючи мовні засоби відповідно до комунікативного

завдання і додержуючись єдності стилю мовлення, сприяти підвищенню культури мовлення.

Соціокультурна лінія: «Квіти – це наша любов і радість»

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів.

Тип уроку: урок розвитку мовлення.

Обладнання: ілюстрації квітів, роздатковий матеріал.

Хід уроку

Квіти, квіти... Чарівні квіти,

Кольорові, великі й малі...

Ви умієте душу зігріти,

Бо й самі ви — душа землі.

Надія Красоткіна

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

- Сьогодні у нас урок розвитку мовлення. На уроці ми складатимемо твори – описи предмета - улюбленої квітки. Навіщо потрібні знання щодо складання описів предмета? Де знадобляться ці знання?

III. Актуалізація знань

Бесіда:

- Що називається описом? (*Опис – один із типів мовлення, за допомогою якого ми характеризуємо предмети, називаючи найбільш важливі для них ознаки.*)
- Що таке ознака? Що до неї слід віднести? (*Це характерна властивість, за якою ми пізнаємо предмет. До ознак відносять обсяг, розмір, колір, запах, вік, зовнішність, характер і т.д.*).
- Коли ми користуємося описом?
- Що можна описувати?
- Навіщо людині потрібно вміння описувати предмети, тварин й інших людей?

Отже, сьогодні на уроці ми будемо описувати квіти, познайомимося зі світом рослин, з походженням назв квітів, навчимося складати текст-опис за уявою і малюнком, будувати словесні ха-

рактерні ознаки квітів. І хай епіграфом до нашого уроку стане поезія Ганни Черинь:

Українські квіти

*Вийшли зрання на гуляння
Українські діти,
Їх стрічали і вітали
Українські квіти.
Ось волошки, сонні трошки,
Синім шовком шиті,
Ясноокі, чисто вмиті,
Розбрелись по житті.
Ось рожева конюшина,
А на ній і комашина,
Що, не дивлячись на ранок,
Їсть солодке на сніданок.
На горбочку мак,
В шапці, як козак.
Він яскравий, мов вогонь!
А бундючний – Бог боронь!
Вміє задаватись так,
Як будяк!
Там росте холодна м'ята
(Добре пахне, як пом'ята),
Там шовковая трава
Щось шепоче, мов жива.
А з травички – ніжні личка:
То вже Братик і Сестричка
У тих самих кольорах,
Що на наших прапорах.
Розбрелись по полю діти –
Більші, менші і малі –
Молоді яскраві квіти
Української землі.*

Квіти супроводжували людину з давніх віків. Здавна на Трійцю українці прикрашали хату різними квітами та зіллям. Кві-

ти та інше зілля освячували на Маковея. Вінки дівчата робили із квітів. А скільки квітів народ оспівував у піснях та легендах.

- Чи знаєте ви українські народні пісні, у яких згадуються квіти?

(«Червона рута», «Лілія», «Ой не стелися, хрещатий барвінку», «Несе Галя воду», «Чорнобривці»).

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Словниковий диктант

Підсніжник, хризантема, шипшина, сон-трава, кульбаба, мати-й-мачуха, дзвоники, мальви, волошки, васильки, цикорій, первоцвіт.

Бесіда:

- Яка квітка, на вашу думку, може бути провісником ? (Сон-трава)

Прийом «Радість пізнання»

Я дуже радію, що ви знаєте, як правильно пишуться назви квітів. Поаплодуємо учнів..., який гарно справився з цим завданням. А що ви знаєте про квітку сон-траву?

- Прослухайте цікавий матеріал про сон-траву.

Сон-трава, кажуть, може не лише приспати, а й провіщати. Її зривали рано-вранці, до вечора тримали в холодній воді, а коли наставав повний місяць, клали під подушку й лягали спати. Що людині снилося, те, вважали, й чекало її в майбутньому. А ще, кажуть, жодна зла сила не підпустить, якщо висушену квітку носити з собою.

2. Прослухайте текст. Яка основна думка? Поясніть заголовок. Які типи мовлення поєднано в тексті.

Прийом «Авансування успішного результату»

Я впевнена, що деякі відомості про петрів батіг ви вже знаєте. Тож прослухавши цей текст, ви справитеся з моїми питаннями до тексту.

Синьоокий серпень

Чи бачили ви, як цвітуть петрові батоги? Не бачили? І не знаєте, які вони? Може чули, як старенькі їх ще називають диким цикорієм? І ростуть вони на **узбіччі** доріг, на занедбаних пасовищах, під плотами, на смітниках. Аж до серпня стирчать голі, безлисті кушки з довгими прутиками.

І раптом сонячного ранку серпень розвішує по тих довгих прутиках круглі шматочки **синього-пресинього** неба. І ті дивовижні синьоокі кущі-букети милують очі доти, поки сонечко із

зеніту не зверне до заходу. Тоді квіточки, наче по команді, скручуються, ховаються у пазухи, і стає знову кущ непривабливим аж до наступного ранку. А як тільки вранішнє сонечко вип'є із прутиків росичку, то і заяскравіють неповторної краси сині квіточки. Від кольору цих квіточок у нашому селі **Могилівці** здавна місяць серпень називали **синьооким** (М. Магера).

Бесіда:

- До якого стилю й типу мовлення належить текст. Обґрунтуйте свою думку.
- Чи доводилося вам

бачити, як росте петрів батіг?Що незвичайного в цій рослині? (Демонстрація фото рослини)

- Як описано в тексті петрові батоги?
- Поясніть правопис підкреслених слів.
- Доберіть синоніми до слів цвісти, синій, рости?

(Цвісти – розпускатися, квітнути, процвітати, красуватися.

Синій - волошковий, васильковий, лазуровий, ультрамариновий, сапфірний.

Рости – підійматися, зростати, вигнатися, витягатися).

- Порівняйте наступний текст із попереднім. Чим вони схожі? У чому різниця?

У народі цю рослину називають Петровими батогамі, серпівником, городньою волошкою.

Багаторічна трав'яниста рослина із потовиценим веретеноподібним коренем, із прямим стеблом заввишки від 30 до 100 см. Прикореневі листки — виїмчасті, пірчастоланцетоподібні; стеблові — ланцетні, гостро-зубчасті, огортають стебло суцільною лійкою. Квітки розташовані в кошику, язичкові, з голубими, іноді рожевими пелюстками. Рос-те цикорій звичайний уздовж шляхів та ровів, на берегах річок, у засмічених місцях. Поширений в Україні, на Кавказі та в середній смузі Росії.

Для виготовлення ліків використовують усю рослину. Збирають її під час цвітіння, у липні-серпні. Коли ж заготовляють корені, то їх викопують, старанно миють, розрізують вздовж і впоперек, сушать у добре провітрюваних приміщеннях або в печях.

Препарати цикорію є холеретичними, заспокійливими, зміцнювальними та протизапальними.

Він широко застосовується в народній медицині, зокрема, для регуляції обміну речовин при шкірних хворобах (екзема), для збільшення виділення жовчі при хворобах печінки (жовтяниця, цироз), а також для лікування хвороб нирок.

Експериментальне доведено, що відвар та настій кореня цикорію під час вживання всередину діють заспокійливо на

центральною нервовою системою, посилюють роботу серця, збільшуючи амплітуду й уповільнюючи ритм серцевих скорочень.

У народній медицині відвар і настій кореня і трави цикорію застосовують при нетриманні сечі, геморої, висипах на шкірі (вугри, гнояки, фурункули). Настій трави рекомендують для ванн, обмивань і примочок.

За кволості, знесилення й значного потовиділення препарати цикорію діють як зміцнювальний засіб.

- 1) Визначте, який із двох текстів належить до наукового стилю, а який до художнього.
- 2) Обґрунтуйте свої твердження, користуючись схемою побудови опису (на дошці):

Науковий стиль	Художній стиль
- назва предмета, про який ідеться; - форма, колір, розмір; - складові частини; - де використовується.	- загальне враження; - чому предмет викликає таке враження; - оцінка предмета; - ставлення до нього.

Отже, мета художнього опису – створити образне, яскраве враження про предмет, викликати в читача певне ставлення до нього. Мета наукового опису – конкретно, точно, лаконічно дати інформацію про розмір (обсяг, об'єм), форму, вагу, колір, властивості тощо.

3. На основі опису вгадати квітку (при цьому визначити, художній чи науковий опис).

- 1) На кожному крилі городу росли кущі цієї рослини. Коли повітря ставало по-материнськи м'яким та лагідним, то він зацвів такою блакиттю, немов

дитячі очі дивились на тебе довірливо. (*Барвінок*)

- 2) Як тільки надійде травень, задурманює голову чарівний кущ. Квіти, наче грона мініатюрного винограду, білі, фіолетові, загоряються, наче гірлянди

на ялинці. (*Бузок*)

- 3) Лагідне, ніжне, темно-зелене листя запрошує тебе у загадкову країну. Квітка ясна, жовта, дуже схожа на сонечко, тільки набагато менша. Пелюстки круглі, на кінці загострені. Стебло міцне, товсте, шкарубке. Як доторкнутися, здається, й руки подере. (*Соняшник*)

Соняшник

- 4) Однорічна рослина 30-60 см заввишки. Листки цілісні, лінійні. Стебло пряме, гіллясте. Квітки красиві, сині. Ростає на полях у ячмені, пшениці, житі. (*Волошки*)

Волошки

- 5) Темно-фіолетові квітки, чимось схожі дуже на дзвоники. Мають п'яний запах. Люди це зілля несуть святити на Спаса, щоб узимку ним на великі свята покропити в хаті. (Васильки)

Васильки

4. Від назв квітів бузок, барвінок виникли назви кольорів. Які?

Доберіть синоніми до слів.

Барвінковий – блакитний, голубий, лазурний, небесний.

Бузовий – фіолетовий, фіалковий, ліловий (трохи світлий).

5. Скласти речення, використовуючи назви кольорів, утворених від назв квітів.

Діти любуються чудовими квітами: рожевими гвоздиками, ліловими дзвониками, червоними мальвами.

6. Виписати назви квітів, які мають барвінковий чи бузовий колір пелюсток. (Вибірковий диктант)

Барвінок, жоржина, фіалка, ромашка, первоцвіт, підсніжники, проліски, маки, лілії, календула, чорнобривці, дзвоники, волошки, цикорій.

Розповідь про фіалки

Фіалка – символ смутку, смерті, але водночас емблема пробудження природи; девіз Афін; знак невинності, скромності, цноти, чистоти; беззахисності, відданості своєму коханому.

У греків фіалка вважалася квіткою смутку і смерті. Нею прибирали смертне ложе і могили молодих, дочасно померлих

двічат. Символічне значення фіалки пов'язане із легендою про переслідування чарівної дочки Атласа богом сонця Аполлоном і передчасне перетворення на чудесну фіалку.

Фіалка була також емблемою пробудження природи і водночас девізом Афін, котрі Піндар оспівав як завітчане фіалками місто, а скульптори й живописці зображували у вигляді жінки з вінком фіалок на голові.

Після греків фіалка ні в кого не користувалася такою любов'ю, як у давніх галлів, для яких вона була символом невинності, скромності і цноти, тому нею посипали шлюбне ложе.

Любов до фіалки перейшла до нащадків галлів – французів, у котрих під час поетичних змагань, які відбувались щорічно в Тулузі, однією з вищих нагород була золота фіалка.

У багатьох європейських народів фіалку вважали емблемою чистоти, беззахисності, відданості й вірності своєму коханому лицарю. Її неодноразово оспівували поети, зокрема, сучасник Людовіка XIV французький поет Демаре, посилаючи знаменитій засновниці літературних вечорів Жюлі де Рамбульє вінок із фіалок, змушує цю квітку говорити про себе ось що: “Не маючи честолюбності, я ховаюсь у траві, скромна своїм забарвленням, я скромна також і вибором місця; але якщо коли-небудь побачу себе на вашому чолі, то з найскромнішої квітки я стану найкращою”.

За народним сонником, фіалка приносить радість. Вона має здатність причаровувати. Для цього тому, кого хочуть причарувати, потрібно під час сну бризнути на повіки соком фіалки, а потім, коли він прокинеться, прийти і стати перед ним.

Легенда про шипшину

Колись згідно з легендою всі квіти шипшини були білі. Та ось одного разу рано-вранці, коли природа прокидається від сну, Афродіта, гуляючи в саду, побачила квітку дивовижної краси. Це була шипшина.

Ніжні пахоці квіток поширювалися на значну віддаль. Богиня нахилилася над кущем, щоб понюхати диво-квітки і, захоплена їх витонченою красою, хотіла нарвати букет, та лише сильно поколола пальці. Білі пелюстки квіток зросилися кров'ю богині і з того часу вони зберігають цей божественний колір.

Отже, колюче стебло мають троянда, шипшина (або дика троянда), а шорстке – соняшник, маки.

Легенда про мак

Мак — найдревніша рослина. Про цю чудову рослину в Україні існує багато легенд. І ось одна із них.

Було це давно-давно, коли ще на нашу землю нападали кочівники-печеніги. В одному місті жили дуже вродливі дівчата. Хороводи водили, пісень співали. Побачили це печеніги і вирішили захопити дівчат у полон. Підстерегли вони, коли загін воїнів залишив місто і пішов у похід, та й оточили місто з усіх сторін. Зрозуміли дівчата, що їм прийшов кінець і вирішили врятуватися, втекти з міста через підземний хід. Вийшли вони на широке зелене поле і кинулись тікати до лісу.

Та побачили їх вороги і оточили з усіх сторін. І звернулася тоді найвродливіша дівчина, донька воєводи, із проханням до матінки-землі:

— Матінко-земле, врятуй нас від неволі, від життя страшного у печенігів-нечестивців. Допоможи нам знищити їх!

І зглянулася земля-матінка на сльози дівчат-полонянок. Тільки доторкнеться до дівчини печеніг, як вона стає квіткою-маком, червоною, як жар і красивою, як самі дівчата.

Так і не змогли вороги захопити в полон жодної дівчини. Потомилися печеніги і вирішили спочити. Та тільки розсідлали коней і лягли на землю, як поснули непробудним сном. Це дівчата наслали на них сон-дрімоту, відплатили за себе.

Рано-вранці поверталися із походу руські воїни. І побачили вони червону, як жар, долину маків, а біля них сплячих ворогів-печенігів. Кинулися вони на печенігів і повбивали всіх. І коли пролилася остання крапля крові печенігів, кожна квітка маку ожила і стала дівчиною. У руках дівчата тримали червоні квіти маку і подарували їх воїнам-визволителям.

І земля-матінка залишила на згадку про цей бій квіти маку. Вони щороку виростали на цій долині і радували око людям своєю красою.

7. Закінчіть речення.

Маки схожі на ...(яскраві вогники в траві).

Барвінок зацвітає так, наче ... (небо бризкає на землю живою своєю блакиттю).

Квіти портулаку нагадують мені ... (вечірні червоні промені західного сонця).

Квіти цинії на нашій клумбі такі різнокольорові, ніби ... *(дітлахи розсипали невеликі різнокольорові кульки).*

Пелюстки ромашки такі ніжні і лагідні, як ... *(мамині руки).*

Здається, що рожеві, жовті, червоні, білі квіти гвоздик виготовлені з ... *(дорогоцінного шовку).*

Прийом «Спільна радість»

Молодці! Речення, які ви щойно склали, виявилися дуже образними. Я переконана, що дехто з вас у майбутньому обов'язково стане письменниками. Я дуже вами пишаюся!

Цікавий матеріал квітковий годинник

У природі безліч квіток, і за кожною з них можна визначати досить точний час доби. Як працюють квіткові годинники? Все просто. Кожна квіточка має свій час, коли її пелюстки відкриваються і закриваються. Із дня удень цей процес відбувається в один і

той же час.

Якщо ти хочеш прокинутися дуже рано, наприклад, о 4-5-й годині ранку, то цикорій (або, як кажуть в народі, петрові батог), шипшина і мак складуть тобі компанію.

За ними про початок нового дня сповіщають квіти картопельки і льону — о 6-7-й годині.

А от біле латаття — квіточка, яка любить поспати довше. Вона відкриває свої пелюсточки о 7-8-й годині ранку.

Ще пізніше прокидається кислиця — о 9-й годині.

Закриваються пелюстки теж у різний час доби. Вже після обіду, о 14-15-й годині закриваються квіти цикорію, картоплі та маку.

А далі один за одним: льон (16-17 годин), кислиця (17-18 годин), біле латаття (18-19 годин), шипшина (19-20 годин).

8. Доповнити речення означеннями, використовуючи слова з довідок.

Стебло безсмертника ...

Квіточки бузку...

Пелюстки лілії...

Листя конвалії....

Слова для довідок

Чотирипелюсткові, фіолетові, ніжні, духмяні, тонкі, прозорі, круглі, загострені, невисоке, товсте, розгалужене, густо вкрите продовгуватими листочками, довге, овальної форми, зелене, блискуче.

9.Розподільний диктант

Кожна рослина тісно пов'язана з Сонцем, Місяцем, знаками зодіаку. Усі планети мають свої рослини.

Рослини Сонця	Рослини Марсу	Рослини Венери
(круглої форми)	(повзучі)	(білі, червоні, лілові)
(неділя)	(вівторок)	(п'ятниця)
кульбаба	горох	бузок
нагідки	березка	фіалка
соняшник	хміль	вишня

Кульбаба

Нагідки

Горох

Березка

Хміль

Вишня

V. Закріплення вивченого

1. Спишіть текст. Замість крапок вставте художнє означення або порівняння.

Наступає весна. Прокидаються від зимового сну **розлогі** каштани. Дерево викидає **невеличкі зелені** листочки. Вони спершу ніби в'ялі, **якісь поморщені**. Поступово листя росте і перетворюється на пишні віяла. , якісь поморщені. Поступово листя росте і перетворюється на **пишні** віяла. Невдовзі серед **зелених** віял спалахують **білі пірамідальні** свічки квіту.

- Отже, символом якого міста стали каштани?
- А що ви знаєте про символіку квітів і трав в українських обрядах і звичаях?

Цвіт винограду

Виноград – радість і краса, створення сім'ї.

Цвіт вишні та яблуні – символ материнської любові.

Цвіт калини

Калина – дівоча краса, кохання, вірність.

Барвінок – дівоча честь, любов, шлюб.

Ромашка – символ доброти і ніжності.

Червоний мак – символ чарівної сили, яка захищає від усілякого зла.

Цвіт дуба

Дуб – символ надзвичайної чоловічої сили.

Цвіт верби

Верба – захист від злих духів.

Лілія – таємниця життя і символ людських чар.

2. Користуючись планом та робочими матеріалами, створіть художній опис улюбленої квітки (спочатку усний, а потім письмовий).

План опису улюбленої квітки

1. Як називається улюблена рослина, де і як вона росте?
2. Яке перше враження справляє на вас ця квітка?
3. Коли вона цвіте?
4. Якого вона розміру?
5. Яке вона має стебло?
6. Якої форми і якого кольору листя?
7. Які квіти? Які пелюстки? Яка їх особливість?
8. Який запах має ваша улюблена квітка?
9. Чи оспівана ваша рослина у віршах, піснях, легендах? Як?
10. Символом чого, на вашу думку, може бути квітка?

Робочі матеріали

Враження	Прекрасна, витончена, дивовижна, неповторна, надзвичайної краси, заворожує, вражає, викликає захоплення (здивування), не відвести очей.
Стебло	Високе, невисоке, тонке, витке, повзуче, розгалужене, трав'янисте, сокове, густо вкрите листочками.
Листя	Вузьке, довге, овальної форми, зубчасте, блискуче, гладеньке, зелене, світло-зелене, сірувате, зверху, зісподу.
Квіти	Дрібні, великі суцвіття; пишні, мов розсіпані зорі; мов вогники у траві, немов клаптик неба (сонця) спустився на землю.
Пелюстки	Ніжні, тонкі, прозорі, круглі, довгі, загострені, оксамитові, червоні, яскраво-червоні, жовтогарячі,

	пурпурові, темно-червоні, рубінові, рожеві, блідо-рожеві, лілово-рожеві, жовті, сині, голубі, блакитні, небесного кольору, фіолетові, бузкові.
Запах	Запашні, духмяні, приємно пахнуть, розливають пахощі, тонкий аромат.

Зразок творів

Твір-опис ромашки

Ця проста та нехитра квіточка росте усюди: у садочках, у парках та на городі. Навіть інколи зненацька з'явиться посеред шумної міської вулиці, нагадавши перехожим про красу природи. А справжній дім та родина ромашки – у великому різнотрав'ї українського поля.

Маленька ромашка не впадає в око великими розмірами, не має пишних «вогняних» пелюсток. Її не одразу помітиш серед пишних лілей, троянд, жоржин та орхідей. Але проста, скромна краса ромашки все одно незрівнянна. Нечайна в літературі ця квітка є символом доброти, юності та скромності.

Кругла серединка квіточки радує око яскраво-жовтим кольором. А прямі пелюстки, які оточують її по колу, біленькі та ніжні-ніжні. Ромашка, неначе маленьке сонечко, вбране у білі шати, усміхається до всіх навкруги.

А яка ромашка пахуча! Вийдеш влітку в український степ та обов'язково знайдеш місце, густо заросле ромашками. Тут метушаться мурахи, співають цвіркуні. Зануришся в букет та отримаєш неймовірну насолоду від його медвяного запаху. Ромашка пахне неначе самим життям та самою родючою землею Батьківщини.

Є багато різних видів цієї квітки: ромашка лікарська, садова, польова, пахуча та інші. Іноді – це маленька самотня квіточка на тонкій стеблині, іноді – ціле поле!

Скромна ромашка є щедрою. Вона лікує людей від багатьох хвороб, дарує солодкий нектар, годує мурашок та ко-

машок - «сонечок». А також наповнює навколишній світ радістю життя!

Твір - опис про мальви

Мальви – справжні королеви у літньому українському садку. Вони ніжні, пишні, яскраві. Квіток мальви на її високій, довгій та міцній стеблині дуже багато. Тому здається, що мальва – це суцільна велика квітка.

Мальви в садку квітнуть все літо. Вони радують око різними кольорами: ніжно-рожевим, лимонно-жовтим, ніжно-ліловим,

густо-червоним, яскраво-бордовим... Деякі мальви мають дивний чисто-білий колір. Пишні пелюстки мальви за формою схожі на видовжені сердечки, а сама квітка – на легенький капелюшок. Я уявляю, що такий головний убір могла б носити казкова принцеса квіткових ельфів.

Пелюстки квітки нагадують мені легких метеликів. Здається, що вони зараз оживуть, зірвуться з місця та злетять у повітря. У чашечці квіток багато пилку, тому мальви дуже любляють бджоли-медоноси. Отже, мати мальви біля хати не тільки приємно, але й корисно.

Це справжня троянда простого народу. Я був здивований, коли почув, що в селах її називають «собача рожка». Така красива квітка, а така груба назва! А потім дізнався, що правильно це звучить «ружя», тобто троянда. Мальва і справді децю її нагадує.

Українці здавна любили мальву не тільки за її красу, але ще за те, що мальва здатна прикрасити собою найбідніше подвір'я. Часто мальви виростають самі собою біля парканів, у садку та не потребують особливого догляду.

Твори-опис про чорнобривці

➤ Не уявляю життя без квітів. Над усе я люблю чорнобривці. Ця квіточка проста і водночас оригінальна. На міцному коротенькому стеблі ростуть темно-зелені листочки та красива жовта квітка. Важко передати почуття, які охоплюють мене, коли я тримаю у долоні ці квіти. Цвітять, чорнобривці! Збагачайте серця красою та добром!

➤ Я – квітка. Тендітна, ніжна, запашина, красива. Мабуть, найбільше я схожа на айстру. Своїми маленькими пелюстками посміхаюсь яскравому сонцю, радію та кружляю у квітковому хороводі. Моя маленька жовтенька голівка прикрашає тендітне стебло, а листочки додають вишуканості та елегантності. Я проста і водночас оригінальна, расту на галявинах, у парках на клумбах, насолоджуюся сонячним сяйвом, легеньким вітерцем і свіжим чистим повітрям невимовна краса та чарівність роблять мене справді незабутньою та вишуканою.

➤ Чорнобривці – чарівні квіти осені. Тендітні, ніжні, запашині, красиві... своїми маленькими пелюстками посміхаються яскравому сонцю, радіють і кружляють в хороводі зі своїми подругами та друзями. Жовтогаряча голівка прикрашає

тендітне стебло, а листочки додають вишуканості та елегантності. Найчастіше чорнобривці можна побачити на шкільному подвір'ї. Це дивовижне творіння природи та людських рук.

Приєм «Висока оцінка деталі»

Найбільше мені сподобалось у вашому творі те, що, адже тобі вдалося Я високо ціную твою роботу. Тобі вдалося досягти своєї мети, коли ти описував (-ла) квітку

VI. Підсумок уроку

1. Складання сенкану про улюблену квітку.

Чорнобривці
Найпрекрасніші, найчарівніші
Ваблять, милують, зігрівають
Чарівні усмішки рідної землі
Квіти

Приєм «Спільна радість»

Ми всі неймовірно пишаємося творчими здібностями таких учнів: Велике вам спасибі!

2. Бесіда

Нашу роботу хочеться закінчити поетичними словами:
Як легко квіти потоптати,

Як важко виростити їх,
Щоб кольорами стали, святом
Для кожного і для усіх.
Цвіте розарій урочисто
І мов запрошує: «Сюди!»
Інстинкт дикунський рветься: «Знищить...».
Перечить розум: «Посади!»

- До чого закликає поезія?
- А чи знаєте ви, які квіти занесені до Червоної книги?

(Квіти, занесені до Червоної книги: шафран гафелів, підсніжники, проліски, нарциси, лілія лугова, білотка, первоцвіт, півонія тонколиста, адоніс, конвалії, сон-трава...)

Отже, на уроці ми з вами повторили відомості про опис як тип мовлення,

дізналися, які є види та ознаки описів.

Бережіть цю красу, бережіть квіти, милуйтеся ними і тоді у ваших серцях поселяться добро, радість, любов.

VII. Домашнє завдання

Написати твір-опис улюбленої квітки в науковому стилі.

Урок - занурення

Тема: *РМ Лист рідним, друзям. Адреса*

Мета: ознайомити учнів із історією виникнення листів та основними правилами

листування, структурою листа, правилами листування, вимогами до написання адреси на поштовому конверті; з'ясувати значення слів адреса і адрес, адресат і адресант; формувати уміння аналізувати тексти запропонованих листів та писати власні; розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення та зв'язне мовлення,

творчі здібності учнів; виховувати мовленнєву культуру та інтерес до наслідків власної праці.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів.

Міжпредметні зв'язки: використання листів у художніх творах (література).

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення.

Обладнання: підручник, ілюстративний матеріал.

*Пишіть листи і надсилайте
вчасно,
Коли їх ждуть далекі адре-
сати,
Коли є час, коли немає часу
І коли навіть ні про що писа-
ти.
Ліна Костенко*

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

Приєм «Внесення мотиву»

Спрогнозуйте тему та мету нашого уроку.

II. Повідомлення теми та мети уроку.

III. Формування знань, умінь, навичок.

1. Мозковий штурм.

За дві хвилини створіть асоціативний куш, що має відношення до слова «лист». Учні першого варіанту записують іменники, а другого - дієслова.

2. Виразне читання вірша В.Симоненка. Прослухати, дати відповідь на питання: чим для людини є лист?

ЛИСТ

Знов листа мені прислала мати,
Невеличкий лист - на кілька слів.

Пише рідна, що навколо ха-
ти
Наш садок вишневий забілів.

Наче вчора бігав я до шко-
ли
І садив ті вишеньки малі,
А тепер гудуть над ними
бджоли
І поважні пустуни-джмелі.

Слів таких і треба небагато,
Та вони, як весняні пісні,
Принесли в гуртожиток в кімнату
Теплі-теплі спогади мені.

Прийом "Сповідь"

Розкриття перед учнями стану своєї душі, щире звернення до
найкращих дитячих почуттів.

3. Проведення бесіди про значення листування в житті багатьох видатних людей

Учитель акцентує увагу п'ятикласників на тому, що лист — це творчість кожної людини, проте існують основні правила ведення листування: увічливий тон спілкування, увага до адресата (до того, кому адресовано лист, телеграму, бандероль тощо), уміння писати про себе коротко, про інших — більше й детальніше, уміння писати про цікаві факти й події, обов'язково відповідати на одержані листи.

Прийом «Мобілізація активності»

Зараз вам необхідно звернути увагу на те, що в листах, як узагалі в мовленні, проявляється характер людини, її розум, знання, рівень культури й вихованості.

4. Пояснення вчителя, яке спирається на інформацію учнів, які отримали випереджальне завдання.

Листування – один із видів письмового спілкування. Лист – це писаний текст, метою якого є повідомлення про щось адресата.

- **Відомості групи «Історики» про виникнення письма.**

Потреба у листуванні виникла дуже давно. Людям потрібно було передавати якусь інформацію. Для цього використовувалися різні предмети. Наприклад, індіанці, оголошуючи війну, надсилали супротивникові томагавк. Сигналом миру служила люлька: її на знак примирення по черзі палили представники воюючих племен.

Мовою знаків у індіанців служив дим, у поселеннях Африки – свист. «Мова» сигналів і предметів не давала змоги передавати думки, повноцінно спілкуватися. Для цього потрібна була писемність. І першим кроком до неї стало малюнкове письмо – піктографія. Малюнкове письмо віджило, але залишки його можемо побачити й сьогодні: це всім відомі знаки дорожнього руху.

- **Відомості групи «Довідкове бюро» про мету написання листів.**

Ми пишемо листи, щоб передати якусь інформацію, повідомлення. І як чудово, що зараз кожна людина може написати листа. Лист – це дзеркало душі. Він передає настрій, думки, почуття людини, говорить про її інте-

ресу, захоплення. Сідати за написання листа з поганим настроєм не слід. Більше того, ніколи не надсилайте лист одразу. Перечитайте його, може, варто щось додати чи змінити, або переписати заново. Писати й підписувати, безумовно, треба розбірливо.

Пишіть листи, листів чекайте

І листоношу виглядайте,

Бо лист – це часточка душі.

Отож з теплом листи пишіть.

5. Актуалізація опорних знань учнів

Учитель пропонує п'ятикласникам пригадати основні правила спілкування й вимоги до мовлення (*робота з пам'ятками*).

Вимоги до мовлення

- Змістовність;
- логічна послідовність;
- багатство;
- точність;
- виразність;
- доречність;
- правильність.

Основні правила спілкування

- Бути ввічливими, привітними і доброзичливими;
- уважно, не перебиваючи, слухати співрозмовника;
- заохочувати його висловити свою думку;
- зацікавлено й доброзичливо вислуховувати;
- уміти висловити незгоду з позицією співрозмовника так, щоб не образити його;
- не розмовляти без потреби голосно;
- не вживати грубих слів;
- говорити про те, що цікаво адресатові мовлення.

IV. Поглиблення відомостей учнів про лист як жанр мовлення

1. Робота з теоретичним матеріалом

□ *Прочитати текст. Яких рекомендацій необхідно дотримуватись під час складання листів?*

Більшість людей пише листи майже автоматично: розповідає про своє здоров'я, роботу або навчання й питає про відповідні факти з життя того, до кого звертається. Але від побудови листа, від слів, які добере автор, немало залежить реакція адресата, його настрої.

Спочатку автор звертається до людини, якій адресує листа. Залежно від змісту, а також від ступеня близькості між тими, що листуються, у звертанні вживаються різні епітети: *шановний, вельмишановний, високоповажний, дорогий* та ін. Іменник, що

означає людину, до якої звертаються, має стояти в кличному відмінку: *брате, сестро, мамо, Іване, Галино*. Якщо звертання виражене сполученням імені й по батькові, то обидва слова вживаються в кличному відмінку: *Іване Петровичу, Галино Дмитрівно*. Коли ті, що листуються, говорять одне одному *Ви*, то це слово має писатися з великої літери. Звернення до адресата може бути ускладнене привітанням-побажанням, яке передує звертанням й епітету: *добрий день, здрастуйте* і под. Наприклад: *«Добрий день, дорогий друже!»* або *«Здрастуй, Олексію!»*

Далі автор розповідає про своє життя, здоров'я, родинні новини, про речі, що становлять спільний інтерес. Він просить написати, що нового в того, до кого звертається, і закінчує лист побажанням здоров'я, щастя; передає вітання родичам і знайомим.

Звичайно, можуть бути відхилення у плані викладу, зумовлені певними обставинами, але для людей з нормальними взаєминами характерна доброзичливість, повага, що виражається мовними кліше — привітаннями, побажаннями благополуччя (За Є. Чак).

2. Робота з підручником.

Прийом "Емоційне поглажування"

Вселити дитині категорії "Невпевнені" віру в себе, похвалити за будь-що, навіть незначне; усмішкою, поглядом дати зрозуміти учню, що серце, душа вчителя розкриті і готові піти на емоційний контакт.

➤ Вправа 518 (усно) с. 233.

- с.234, прочитати текст параграфа.

➤ Вправа 519 (усно) с.234.

- **Відомості групи «Довідкове бюро» про те, як будується лист.**

Здебільшого листи складаються з таких частин:

ПОЧАТОК: звертання до того, кому адресовано лист.

ОСНОВНА ЧАСТИНА: зміст листа.

КІНЦІВКА: форми ввічливості: з повагою, на все добре, до скорої зустрічі; повторні поздоровлення; підпис, число.

- **Відомості групи «Довідкове бюро» про правила листування.**

1. Вчасно відповідайте на листи, не залишайте їх без відповіді.
2. Пишіть на якісному папері.
3. Дбайте про почерк, охайність в оформленні.
4. Уживайте звертання. Коли звертаєтеся до старших на Ви, пишіть це слово з великої букви.
5. Не порушуйте композиції листа (початок, основна частина, кінцівка).
6. Дотримуйтеся мовленнєвого оформлення, пишіть грамотно. Пам'ятайте: зміст листа говорить про вашу освіченість та виховання.
7. У кінці листа ставте розбірливий підпис, дату.

Учитель: Діти, скажіть скільки чоловік щонайменше можуть брати участь у листуванні?

Це – адресат і адресант. Звернімось по допомогу до «Тлумачного словника» і з'ясуємо значення цих слів іношомовного походження та запишемо речення.

• **Відомості групи «Довідкове бюро» про тлумачення слів.**

Адресат – той, хто отримує лист, телеграму.

Лист не знайшов адресата.

Адресант – той, хто адресує, надсилає лист.

Адресант повинен чітко підписуватися.

Адрес – письмове ювілейне вітання особі чи установі.

Ювілярові вручили вітальний адрес.

Адреса – місце проживання особи або розташування установи, напис на конверті, телеграмі.

Правильно пишіть адресу.

3. Доповнити речення потрібними словами чи словосполученнями

- 1) Лист, як правило, треба починати із
- 2) Листи здебільшого надсилаються
- 3) На конвертах обов'язково вказують
- 4) Адресу треба писати
- 5) Не можна змочувати язиком

4. Робота з підручником: правила оформлення конверта (вправа 521, с. 234 – 235).

VI. Закріплення здобутих знань, умінь, навичок.

1. Прослухайте вірш Г.Бойка „Лист”. Пояснити, чи правильно написав хлопчик лист.

Робота у парах - „Коректор”: виправте помилки, визначте вид помилки, запишіть правильно.

Петя Коржик, той що ходить
До другого класу,
Листа в село накарлякав
Дядькові Панасу.
«Добрий день, вам дядь-
ку й тітко!
Я ходжу до школи
І чув, що ви на тім тижні
Свиню закололи.
Ми вас просимо у гості,
Татко, я і мати,
І всі разом на вокзалі
Будем зустрічати.
Я вас перший на пероні
Між людей побачу!
Держіть у руках банку смальцю
І ногу свинячу.

Павло Глазовий

*Учитель: Як писати листи довідалися. А як мандрує лист?
Куди він потрапляє. Звичайно, у поштову скриньку. А при-
носить нам їх листоноша.*

- **Відомості групи «Історики» про поштову скриньку.**

Не так давно команда португальського португальця Бартоломео Колумба потрапила в шторм біля берегів Південної Америки. Один із офіцерів написав про всі злигодні і помістив лист в свій черевик, якого повісив на дерево недалеко від берега. Через рік тут висадився інший мореплавець, знайшов листа, прочитав і поставив капличку на місці загибелі своїх співвітчизників. Пізніше тут виросло селище. Іще довго черевик моряка слугував поштовою скринькою. Те знамените дерево росте й досі. А біля нього - пам'ятник поштовій скриньці у формі черевика. До цих пір

залишився такий звичай: дітям у Різдвяну ніч в їхні черевики кладуть подарунки.

- **Відомості групи «Історики» про листоношу.**

Єдиний у світі пам'ятник листоноші було зведено у закарпатському селі Тур'ї Ремети. Щодня листоноша, якого тоді шанобливо називали «послом», долав 60 кілометрів, доставляючи землякам з Ужгорода газети, листи, грошові перекази тощо. Шлях пролягав через гори, струмки і річки, але завжди вчасно приносив пошту. Якось його все ж таки спіткала біда. За однією з легенд, листоноша провалився під кригу і потонув, але встиг викинути листи на берег. Селяни не забули легендарного листоношу. Пам'ятник

листоноші встановлено 1838 року на стіні православної церкви святого Михайла у вигляді барельєфу. На дошці написано «Въ Память Приязности, Тверезности, Чесности и Послужности Посла Феодора Фекета. Померъ р. Б.1838».

VII. Підсумок та оцінювання. Мотивація оцінок.

Методика «Незакінчене речення» Закінчити речення

Сьогодні на уроці...

- Я дізнався про...

- Я навчився...

- Мені найбільше сподобалося...

- Мені запам'яталося...

Прийом «Спільна радість»

Ми всі неймовірно задоволені роботою таких учнів, як

VIII. Домашнє завдання.

С. 234 – 235, вивчити, як оформлювати конверт.

Написати лист у майбутнє, оформити й конверт.

Список використаної літератури

1. Адаменко Н.Є. Школа успіху/Н.Є. Адаменко//Початкова школа ХХІ сторіччя. – 2009. - №21. – с.16-18.
2. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как её создать? Книга для учителя/ А.С. Белкин//Москва: Просвещение. - 1991.
3. Дьяченко Л.В. Від навчального проекту – до проектування особистості/Л.В. Дьяченко//Педагогічна майстерня. – 2011. - №1. – с. 11- 12.
4. Рідкоус О.В. Сучасні педагогічні технології створення ситуації успіху/О.В. Рідкоус//Педагогічний альманах. – 2011. - №9. – с. 62-68
5. Шапарь В.Б. Сучасний курс практичної психології, або як досягти успіху/В.Б. Шапарь// Харків: «Клуб сімейного дозвілля». – 2011.

